

پیونده ویژه:

پایش اوقات فراغت

عبدالرضا کشین صدق

اشاره: پیش سبک، پیونده ویژه این شماره را به اوقات فراغت اختصاص داده است. شما می توانید جواب سؤالات زیر را در این شماره دنبال کنید: اوقات فراغت چیست؟ سهم فراغت هر ایرانی چقدر است؟ کارکردهای اوقات فراغت کدامند؟ ایرانیان چگونه اوقات فراغت خود را سپری کرده و می کنند؟ آسیب های شیوه های گذران اوقات فراغت جوانان کدام است؟ فراغت بانوان و کودکان با چه مشکلات و محدودیت هایی دست به گریبان است؟ ضرورت برنامه ریزی برای فراغت جوانان چه میزان است؟ الگوی اسلامی گذران اوقات فراغت چیست؟ مشکلات و تنگناهای نهادها و دستگاه های فرهنگی و اجرایی کشور برای غنی ساختن اوقات فراغت مردم و به ویژه جوانان چیست؟ راه های برون رفت از این تنگناها کدام است؟

چيستے و کار کردهای اوقات فراغت

تعریف

فراغت در زبان انگلیسی معادل واژه Leisure و برگرفته از واژه لاتین Licere به معنای «مجاز بودن» یا «آزاد بودن» است. در زبان فرانسه واژه Loisir به معنای وقت آزاد است و معنای آن تقریباً شبیه Liberty است که به انتخاب آزادانه و نبود اجبار اشاره دارد. در فرهنگ لاروس، اوقات فراغت، عبارت است از: سرگرمی‌ها، تفریحات و فعالیت‌هایی که افراد، هنگام آسودگی از کار عادی با شوق و رغبت به آنها می‌پردازند.^۱ در فرهنگ جامع انگلیسی - فارسی حییم، واژه مذکور با معادله‌ایی همچون وقت آزاد از کار یا وظایف دیگر، وقت اضافی و یک رشته از فعالیت‌های اضافی آورده شده است.

همچنین در لغتنامه دهخدا، فراغت به معنای آسایش و استراحت، ضد گرفتاری از کار و مشغله، فراغت داشتن و فراموش کردن آمده است. دکتر محمد معین نیز در تعریف فراغت گفته است: پرداختن از فراغ، آسایش و استراحت. فراغت به معنای آسوده‌بودن و آرامش‌داشتن است. در زبان عربی، فراغت به معنای بی‌تابی و اضطراب است. در کتاب فرهنگ منجد الطلاب

چند معنا برای این لغت آمده است؛ از جمله: تمام‌شدن، دست‌کشیدن از کار، هدر رفتن، به پایان رسیدن، خالی‌شدن، ریختن، بیکاری، تهی‌بودن و...^۲

درباره تعریف اصطلاحی اوقات فراغت در میان اندیشمندان علوم اجتماعی، توافق کلی وجود ندارد؛ اما انجمن بین‌المللی جامعه‌شناسی، آن را چنین تعریف می‌کند: مجموعه‌ای از اشتغالات فرد که کاملاً به رضایت خاطر خود برای استراحت، تفریح یا به منظور توسعه اطلاعات یا آموزش غیرانتفاعی، مشارکت اجتماعی و داوطلبانه بعد از آزاد شدن از الزامات شغلی، خانوادگی و اجتماعی بدان می‌پردازد.^۳

سازمان ملی جوانان نیز بر اساس سه رویکرده مختلف، تعاریفی را از

فراغت ارائه کرده است:

الف) فراغت به‌مثابه زمان: بر این اساس، فراغت، زمانی است که آنچه را می‌توانیم، انتخاب می‌کنیم.

ب) فراغت به‌منزله فعالیت: فراغت، فعالیتی است که

سبب ابراز وجود و خودشکوفایی فردی است. **ج)** فراغت به‌مثابه تجربه‌ای درونی: توجه به وضع روحی، روانی، جهت‌گیری‌ها، گرایش‌ها، شرایط و تجربه در ارتباط با فراغت است.

در ادامه، تعاریف موجود از فراغت، از دیدگاه هر یک از رویکردهای بالا بررسی می‌شود. با صرف نظر از بررسی تعریف‌های مختلف و متفاوتی که از اوقات فراغت وجود دارد می‌توان نکات مشترکی را از میان آن‌ها استخراج کرد. بدین صورت که: اوقات فراغت مخصوص زمان آزاد افراد است.

نحوه گذران اوقات فراغت و فعالیت فراغتی، برای افراد، امری انتخابی و آزادانه است. در نتیجه گذران اوقات فراغت، احساس رضایت خاطر، آرامش و آسودگی در فرد ایجاد می‌شود. فرد در زمان فراغت از هرگونه تعهدات شغلی، اجتماعی و خانوادگی آزاد است.

فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت با توجه به افراد مختلف، متفاوت است.

خلاصه آنکه فراغت، زمانی است که

فرد از تعهدات شغلی، خانوادگی و اجتماعی رهاست و در آن به انجام فعالیت‌های فرحبخش و نشاط‌آور می‌پردازد. زمانی است که فرد آن را طبق سلیقه، تمایلات و علایق خود برنامه‌ریزی می‌کند

بسیاری

از اوقات، کیفیت زندگی

افراد به نحوه استفاده از اوقات

فراغتنشان مربوط می‌شود. بنابراین

غفلت از نقش مؤثر اوقات فراغت

در توسعه و جهت‌دهی به زندگی،

باعث نادیده‌انگاشتن کانال ورود

بسیاری از موفقیت‌ها و

شکست‌هاست.

ها، جنبه‌های ملال‌آور زندگی را برطرف کرده، فرد را از خستگی ناشی از آن خارج می‌سازد. **کارکردهای عمده اوقات فراغت را می‌توان بدین شرح خلاصه کرد:** نیاز به استراحت و رفع خستگی: اشتغال مستمر و بدون وقفه، سبب خستگی جسمی و روانی می‌شود و به تدریج، نشاط و شادمانی را از افراد سلب می‌کند. بنابراین یکی از آثار و نتایج اوقات فراغت، جبران صدمات جسمی و روانی ناشی از هیجانانگیزی و رهایی از کسالت ناشی از یکنواختی انجام وظایف روزانه است.

اوقات، کیفیت زندگی افراد به نحوه استفاده از اوقات فراغتشان مربوط می‌شود. بنابراین غفلت از نقش مؤثر اوقات فراغت در توسعه و جهت‌دهی به زندگی، باعث نادیده انگاشتن کانال ورود بسیاری از موفقیت‌ها و شکست‌هاست. به اعتقاد دومازیدیه، فراغت سه کارکرد اصلی دارد: تفریح و سرگرمی، توسعه آزادی فردی و تجدید قوا.^۵ فعالیت‌های اوقات فراغت، این امکان را در اختیار افراد قرار می‌دهد که وضعیت اجتماعی دلخواه خود را برگزینند. این فعالیت‌ها، افزون بر جبران بخشی از ناراحتی-

و این برنامه‌ریزی به نیازهای روحی، سن، موقعیت و پایگاه اجتماعی و توانایی‌های مالی وی نیز بستگی دارد. این فعالیت‌ها، به طور کلی سبب ابراز وجود و خودشکوفایی فرد می‌شود.^۴

کارکردهای اوقات فراغت

اوقات فراغت از طریق کارکردهای متفاوت، نقش مؤثری در ایجاد تعادل در زندگی افراد دارد. باید توجه داشت که انسان، موجودی مکانیکی نیست که تغذیه و کار بتواند سلامت حیات و دوامش را تأمین کند. بسیاری از

اطلاع و آموزش، بیشتر شده و همچنین نیاز به معلومات بیشتر فزونی یافته است، این کارکرد، اهمیت بیشتری یافته است.

مشارکت اجتماعی: فراغت با فراهم کردن امکانات و فرصت برقراری روابط خانوادگی، دوستانه، گروهی و حرفه‌ای به تقویت انسجام اجتماعی کمک می‌کند و زمینه را برای انجام فعالیت‌های مشارکتی فراهم می‌آورد؛ به عبارت دیگر فراغت‌های گروهی، فرصتی برای تمرین مشارکت اجتماعی است و مسئولیت‌پذیری و احساس تعهد اجتماعی را افزایش می‌دهد.

پی‌نوشت:

۱. مجید جلالی فراهانی، مدیریت اوقات فراغت و ورزش‌های تفریحی، تهران، دانشگاه تهران، چاپ هفتم، ۱۳۹۱، ص ۴؛ اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان، گروه اجتماعی - فرهنگی، تهران، سازمان ملی جوانان، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۲۷.

۲. محمدعلی موظف رستمی، اصول برنامه‌ریزی اوقات فراغت، تهران، گویه، چاپ اول، ۱۳۸۰، ص ۲۰.

۳. منصور ساعی و حسین حیدری و احمد ساعی، بررسی اثر مصرف فرهنگی فراغتی جوانان بر سبک زندگی و ارزش‌های اجتماعی آنان، مقالات کنگره ملی اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان، مرداد ماه ۹۲، شیراز، ص ۱۰۱؛ کامیار قهرمانی فرد و اباندر کاظمی، آسیب‌شناسی الگوهای نوین گذران اوقات فراغت جوانان و ارائه راهبردهای مدیریتی - فرهنگی، مقالات کنگره ملی اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان، مرداد ماه ۹۲، شیراز، ص ۶۸۱.

۴. ر.ک: اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان، گروه اجتماعی - فرهنگی، تهران، سازمان ملی جوانان، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۲۷-۳۱.

۵. Recuperation.

نیاز به تفریح و سرگرمی: انسان از یکنواختی گریزان است و علاقه‌مند به تنوع و ارضای ذوقیات خویش است. این امر در جامعه شهری امروز، اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛ زیرا افراد، مشاغل تکراری، خسته‌کننده و کسالت‌آوری دارند.

پرورش و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌ها: معمولاً آدمی تا زمانی که درگیر کار موظف و

نیاز به تفریح و سرگرمی: انسان از یکنواختی گریزان است و علاقه‌مند به تنوع و ارضای ذوقیات خویش است. این امر در جامعه شهری امروز، اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛ زیرا افراد، مشاغل تکراری، خسته‌کننده و کسالت‌آوری دارند.

پرورش و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌ها: معمولاً آدمی تا زمانی که درگیر کار موظف و

امور روزانه است، تمام انرژی‌اش را صرف انجام آنها می‌کند و هرچه بیشتر غرق در این وظایف شود امکان بروز بسیاری از خلاقیت‌ها کاهش می‌یابد. زمان فراغت، فرصت گران‌بهایی است که انسان می‌تواند ابعاد دیگر وجود خویش را کشف کند و پرورش دهد.

کسب اطلاع و تکمیل معلومات: در جامعه امروز که هم زمان فراغت، طولانی‌تر شده و هم امکانات کسب

اوقات فراغت از طریق کارکردهای متفاوت، نقش مؤثری در ایجاد تعادل در زندگی افراد دارد. باید توجه داشت که انسان، موجودی مکانیکی نیست که تغذیه و کار بتواند سلامت حیات و دوامش را تأمین کند.

تاریخچه اوقات فراغت در ایران

فعالیت‌هایی بود که مردم به آنها می‌پرداختند. با توسعه شهرنشینی در دوران اشکانیان و ساسانیان، گونه‌های دیگری از گذران اوقات فراغت از جمله نواختن موسیقی در بین اشراف و طبقات ممتاز، رایج شد. همچنین در آن زمان، بازی شطرنج و چند بازی مشابه دیگر در بین افراد خاصی رواج یافت.

بعد از ظهور اسلام نیز بیشتر فعالیت‌های مربوط به اوقات فراغت که از قبل در ایران متداول بود، حفظ شد و دلیل آن نفوذ فرهنگ ایرانیان در دربار خلفای عباسی بود؛ از جمله تفریحات رایج آن زمان چوگان، شطرنج، نرد و گلوله‌اندازی بود. در قابوس‌نامه نیز آمده است که در بین بزرگان، اسب‌دوانی - که گاهی با تیراندازی همراه می‌شد - بسیار رایج بود. البته اسب‌دوانی و اسب‌سواری جزو آرمان‌های تربیتی بزرگ محسوب می‌شد و عموم مردم قادر به انجام آن نبودند.

بنابراین تفاوت زیادی بین نحوه گذراندن اوقات فراغت بین افراد جامعه وجود داشت. طبقات فرادست به این علت که وظیفه سنگینی بر عهده نداشتند، ایام عمر را با انواع خوشگذرانی‌ها

اطلاعات محدودی که در زمینه اوقات فراغت ایرانیان پیش از اسلام وجود دارد، حاکی از آن است که در ایران باستان نیز همانند بسیاری از تمدن‌های کهن، اوقات فراغت، مختص طبقه اشراف بود. طبقات عادی جامعه، فرصت بسیاری کمی برای استراحت، دید و بازدید، گفت‌وگو، شرکت در مراسم و جشن‌های ملی و مذهبی داشتند و زمانی که از کارهای سخت و گاه شبانه‌روزی فارغ می‌شدند، به کارهای رزمی می‌پرداختند تا توان خود را برای مقابله با مشغله‌های سخت زندگی افزایش دهند. کشتی‌های بومی و محلی که در هر گوشه‌ای به صورت خاص انجام می‌شد، چوگان، زوبین‌اندازی و شکار حیوانات، از جمله

در
زمان صفویه، یکی
از متداول ترین گونه‌های
گذراندن اوقات فراغت، شرکت در
جشن‌ها و اعیاد بود. هر گاه عروسی
انجام می‌شد یا کودکی به دنیا می‌آمد
یا موعده جشن‌های باستانی می‌رسید،
بیشتر مردم شرکت می‌کردند و
با یکدیگر به دید و بازدید
می‌پرداختند.

حیوانات با یکدیگر. استحمام نیز یکی دیگر از تفریحات و وقت‌گذرانی‌های آن زمان به شمار می‌رفت که البته بیشتر مختص خانم‌ها بود. قهوه‌خانه از مراکز بزرگ گذراندن اوقات فراغت و دیدار دوستان و آشنایان و همچنین محیطی برای سرگرم شدن با بازی‌های مختلف، خواندن شاهنامه، حکایات و قصص و نیز تماشای رقص‌های گوناگون و تفریحات دیگر بود. به زیارت رفتن، یکی دیگر از روش‌های گذراندن اوقات فراغت در آن زمان بود که حتی امروزه نیز رواج دارد. اگرچه این مراسم، شادی‌آور و مفرح نبود؛ اما نوعی وقت‌گذرانی به حساب می‌آمد.^۱

پی‌نوشت:

۱- ر.ک: مجید جلالی فراهانی، مدیریت اوقات فراغت و ورزش- های تفریحی، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۹۱، ص ۲۰-۲۱؛ اوقات فراغت، ص ۴۲-۴۴؛ بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان، پژوهش و تحقیق سازمان ملی جوانان، زمستان ۱۳۸۱، ص ۳۲-۳۴.

عصر، موسیقی و رامشگری نیز کاملاً رایج بود و اگر چه رقص و آواز بر اساس دستوره‌های اسلامی، خلاف شرع شمرده می‌شد؛ اما این مسأله هرگز سبب نشد که به کلی مطرود شود.

با رواج تشیع، انواع مراسم سوگواری برای ائمه(ع) رواج پیدا کرد. شرکت در برگزاری و یا تماشای آن مراسم، یکی از اقسام گذراندن اوقات فراغت مردم آن زمان شد. از دیگر شیوه‌های گذراندن اوقات فراغت در عهد صفویه - که بعضی از آنها تا چندی پیش و برخی دیگر حتی تا امروز در ایران رواج دارد - می‌توان از ماهی‌گیری، کشتی‌گیری، شمشیربازی، تیراندازی، گردش و سیر و سفر، بازی‌هایی مانند شطرنج، تخم مرغ بازی، تاب‌بازی، برپایی نمایش و معرکه‌گیری نام برد. علاوه بر عروسی‌ها و مجالس، برخی از نمایش‌ها نیز در میدان‌ها برگزار می‌شد. نمایش‌های معمول در عهد صفویه عبارت‌اند از: شعبده‌بازی، بازی دلقک‌ها، ریسمان‌بازی، خیمه‌شب‌بازی، نمایش پهلوانان و ورزشکاران و همچنین جنگ

سپری می‌کردند. آنها با شراب‌خواری، عشق‌ورزی با دختران و پسران خوبروی، قماربازی، شکار و اسب‌سواری، نواختن آلات موسیقی و آواز، شرکت در مهمانی‌ها، بازی نرد و گوش دادن به قصه‌های سرگرم‌کننده، عمر خود را به بطالت می‌گذراندند؛ در حالی که سایر مردم، اوقات فراغت خود را با گردش در باغ و بستان، تجمع در معابر و مساجد، گوش دادن به نقالان و تماشای معرکه‌گیران و پهلوانان دوره‌گرد و پرورش خروس‌های جنگی، سپری می‌کردند.

در زمان صفویه، یکی از متداول‌ترین گونه‌های گذراندن اوقات فراغت، شرکت در جشن‌ها و اعیاد بود. هر گاه عروسی انجام می‌شد یا کودکی به دنیا می‌آمد یا موعده جشن‌های باستانی می‌رسید، بیشتر مردم شرکت می‌کردند و با یکدیگر به دید و بازدید می‌پرداختند. گاهی مشارکت در این جشن‌ها، فعالانه نبود و مردم، تنها نظاره‌گر بودند. بیشتر جشن‌های بزرگ، متعلق به شاه و درباریان بود و تنها جشن‌های عروسی، مراسم تولد، ختنه‌سوران، عید شتر قربانی، فطر، نوروز، جشن آب‌پاشان و جشن گل سرخ شامل حال عموم مردم می‌شد. در این

سابقه فراغت‌های سازمان یافته در ایران

تقویت روابط همسایگی و مشارکت اجتماعی مردم در حل مشکلات محله و برنامه‌ریزی برای آن و نیز غنی‌ساختن اوقات فراغت شهروندان. برنامه‌های این خانه‌های محله، شامل کلاس‌های آموزش قرآن، زبان، الکترونیک، رایانه، سوادآموزی، کمک‌های اولیه، بهداشت و تغذیهٔ مادران باردار و فرزندان، خوشنویسی، طراحی، نقاشی، عکاسی، توشیح، شعر و ادب، تئاتر، خیاطی، گلدوزی، شنا، خدمات مشاوره و کتابخانه بود.

شورای عالی جوانان هم پس از تأسیس در زمینهٔ حل مشکلات نوجوانان و جوانان فعالیت می‌کرد و دربارهٔ اوقات فراغت نیز اهتمام خاصی داشت.^۱

پی‌نوشت:

۱. ر.ک: نوید سعیدی رضوانی، شهرداریها و اوقات فراغت شهروندان، تهران، وزارت کشور، ۱۳۷۳، ص ۲۹-۳۱.

وزارت فرهنگ و هنر و سازمان تربیت بدنی، به طور مستقیم دربارهٔ اوقات فراغت گروه‌های مختلف، سیاست‌گذاری شد. قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، وزارت فرهنگ و هنر سابق با الگوبرداری از تجربهٔ خانه‌های فرهنگ در فرانسه، اقدام به احداث خانه‌های فرهنگ شهری در مرکز استان‌ها کرد.

اولین خانهٔ فرهنگ در سال ۱۳۴۷ شروع به فعالیت کرد و خانه-

های فرهنگی به تدریج در تمام استان‌ها تأسیس شد. هدف خانه‌های فرهنگ، آموزش‌های گوناگون هنری بود و هر کدام به طور متوسط ۱۰۰

عضو داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۵۸ فعالیت این مراکز، متوقف شد. در سال ۱۳۷۲ شهرداری تهران، اولین خانهٔ فرهنگ محله را تأسیس کرد که دو هدف عمده داشت:

در کشور ما، ایران نیز مانند دیگر کشورهای جهان، مردم، اوقات فراغت خود را به شکل-های گوناگون سپری می‌کنند. بیشتر مردم به صورت شخصی و عده‌ای نیز به صورت سازمان‌یافته در فعالیت‌های اوقات فراغت شرکت دارند. در زمینهٔ اوقات فراغت در ایران، تعدادی از سازمان‌ها و ارگان‌ها، مانند سازمان

ملی جوانان، بسیج، هلال احمر، جهاد دانشگاهی، امور مساجد

و...، فعالیت‌های به نسبت خوبی، از جمله فعالیت‌های فرهنگی، هنری، دینی و قرآنی، علمی و تخصصی، مهارت‌آموزی، اردویی، گردشگری و ورزشی دارند.

اولین اردوی تفریحی ورزشی در ایران در سال ۱۳۱۳ در باغ منظریهٔ تهران برگزار شد. پس از آن با ایجاد سازمان‌ها و نهادهای مختلف، مانند کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان،

اولین

خانهٔ فرهنگ در سال

۱۳۴۷ شروع به فعالیت کرد

و خانه‌های فرهنگی به تدریج در

تمام استان‌ها تأسیس شد. هدف

خانه‌های فرهنگ، آموزش‌های

گوناگون هنری بود و هر کدام

به طور متوسط ۱۰۰ عضو

داشت.

شیوه‌های گذران اوقات فراغت ایرانیان

جدول ۲-۲. فعالیت‌های فراغتی دانشجویان دانشگاه‌های ایران

فعالیت‌های فراغتی جاری					
پسران (به درصد)			دختران (به درصد)		
۱۵/۹	تلویزیون	۱	تلویزیون	۱۷	۱
۱۳/۷	مطالعه	۲	مطالعه	۱۴/۹	۲
۱۲/۱	همصحبتی	۳	همصحبتی	۱۰	۳
۱۱/۹	موسیقی	۴	موسیقی	۶/۴	۴
۹/۷	قدم‌زدن	۵	قدم‌زدن	۵/۹	۵
۹	دیدار اقوام	۶	دیدار اقوام	۵/۲	۶
۵/۲	رادیو	۷	رادیو	۴/۱	۷
۴/۹	فعالیت هنری	۸	فعالیت هنری	۴/۱	۸
۳/۵	فعالیت ورزشی	۹	فعالیت ورزشی	۴	۹
۳/۴	قرائت قرآن	۱۰	قرائت قرآن	۳/۸	۱۰
۲/۳	سینما و تئاتر		سینما و تئاتر	۲/۵	۱۱

تندنویس^۱ تحقیقی با عنوان نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه‌های سراسر کشور با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی انجام داد و به نتایج زیر دست یافت:

میزان اوقات فراغت روزانه دانشجویان ۳ تا ۴ ساعت است. زمان فراغت ۸۵ درصد دانشجویان، عصر و شب، و محل گذران این اوقات برای ۶۹/۵ درصد، خوابگاه یا منزل بوده است. آن‌ها فقط ۵/۵ درصد این اوقات را در کانون‌های فرهنگی یا مکان‌های فرهنگی ورزشی سپری می‌کنند.

در جدول ۲-۲، فعالیت‌های فراغتی دانشجویان، مبتنی بر تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، آمده است. با توجه به امکانات موجود، هر دانشجو در اوقات فراغت خود به فعالیتی می‌پردازد؛ اما آنچه او انجام می‌دهد، شاید فعالیت فراغتی مورد علاقه او نباشد. بدین منظور، این پرسش مطرح شد که اگر امکانات فراغتی، فراهم باشد، علاقه‌مند به انجام چه فعالیتی هستند؟ با بررسی پاسخ‌های داده شده، معلوم شد دیدگاه‌های دانشجویان کشور درباره چگونگی استفاده از اوقات فراغت در شرایط حاضر، بسیار جالب و امیدبخش است. اولویت‌های اول تا سوم فعالیت‌های مورد علاقه، به ترتیب ورزش، مطالعه و کار با رایانه است و تماشای تلویزیون که اولین فعالیت غیرفعال جاری است، به رتبه چهارم تنزل پیدا کرد.

توجه شود و امکانات لازم فراهم آید، بخش زیادی از اوقات فراغت آن‌ها صرف فعالیت‌های ورزشی می‌شود. گودرزی و اسدی، تحقیقی درباره نوع فعالیت‌های فراغتی و ورزشی استادان دانشگاه تهران انجام دادند و به نتایجی دست یافتند که قابل تأمل است. استادان دانشگاه به عنوان افراد فرهیخته و متخصص جامعه که وظیفه خطیر تربیت استعدادها و سرمایه‌های فکری کشور را به عهده دارند، باید بکوشند

در اولویت‌بندی، فعالیت‌های فراغتی دلخواه ورزش برای برای پسران از رتبه سوم به اول و برای دختران از رتبه نهم به رتبه دوم (بعد از مطالعه) ترقی کرد. این مطلب نشان‌دهنده علاقه دختران و پسران دانشجوی برای پرداختن به فعالیت‌های ورزشی در اوقات فراغت است. در جدول ۲-۳ فعالیت‌های ورزشی دانشجویان در اوقات فراغت با بررسی و تجزیه و تحلیل پاسخ به پرسش‌نامه‌ها نشان داده شده است.

جدول ۲-۳. فعالیت‌های ورزشی دانشجویان در اوقات فراغت

دختران (به درصد)		رشته‌های ورزشی جاری		پسران (به درصد)	
۱	۳۰/۹	پیاذهروی	۱	پیاذهروی	۱۸/۱۲
۲	۱۵/۸۵	نرمش	۲	فوتبال	۱۴/۴۶
۳	۸/۵۰	دویدن	۳	نرمش	۱۱/۲۱
۴	۷/۷۱	بدن‌سازی	۴	دویدن	۱۰/۹۵
۵	۶/۸۴	والیبال	۵	بدن‌سازی	۶/۹۴
۶	۶/۸۱	کوه‌نوردی	۶	تنیس روی میز	۶/۳۸
۷	۴/۳۷	تنیس روی میز	۷	کوه‌نوردی	۴/۴۶
۸	۴/۱۹	بدمینتون	۸	والیبال	۴/۴۹
۹	۴/۱۵	شنا	۹	شطرنج	۴/۳۸
۱۰	۳/۶۰	شطرنج	۱۰	شنا	۴/۰۹

وقتی از دانشجویان دختر و پسر درباره فعالیت‌های ورزشی مورد علاقه برای گذران اوقات فراغت پرسیده شد، شنا برای دختران از اولویت نهم به اولویت اول و برای پسران از اولویت دهم به اولویت دوم (بعد از فوتبال) ترقی کرد، این در حالی است که فقط ۳۳ درصد از دانشگاه‌های مورد بررسی، دارای استخر سرپوشیده و ۱۸/۲ درصد دارای استخر سرباز هستند. درباره فوتبال که اولین اولویت پسران است، تنها ۳۹ درصد دانشگاه‌ها زمین چمن فوتبال دارند. پس اگر به خواست و علاقه دانشجویان به رشته‌های مختلف ورزشی

شبانه‌روز است که با زمان فراغت در کشورهای توسعه‌یافته (۳ تا ۴ ساعت) برابر است. مردم استان‌های یزد و سیستان و بلوچستان، کمترین (۳/۳ ساعت) و مردم استان‌های ایلام (۴ ساعت)، لرستان و مرکزی (۳/۹ ساعت) بیشترین زمان فراغت را دارند.

تماشای تلویزیون با ۱۲۰ دقیقه در روز، بیشترین سهم را در گذران اوقات فراغت به خود اختصاص داده است. ۴۳/۵ درصد زنان و ۵۴/۵ درصد مردان بین ۳/۵ تا ۴ ساعت در هفته ورزش می‌کنند (برای مؤلف این کتاب، این آمار، کمی تأمل برانگیز است). در مقایسه دو گروه ورزشکار و غیرورزشکار در زمینه رضایت فردی از گذران اوقات فراغت، ورزشکاران راضی‌تر بودند و هر چه ساعات تمرین بیشتر شود، به رضایتمندی آنان نیز افزوده می‌شود. متغیرهایی همچون تعداد فرزندان، زمان کارکردن، درآمد ماهیانه و میزان تمرینات ورزشی به عنوان متغیرهای پیشگوی رضایتمندی از اوقات فراغت بررسی شد. می‌توان گفت کسانی که ورزش می‌کنند، از گذران اوقات فراغت و زندگی خود راضی‌ترند.

پی‌نوشت:

۱. ۱۳۷۵.
۲. ۱۳۷۸.
۳. ۱۳۸۰.

که با گذراندن مناسب اوقات فراغت به‌ویژه با انجام ورزش‌های تفریحی در افزایش بازده و رضایتمندی شغلی و افزایش قدرت ابتکار و خلاقیت، گام بردارند؛ اما با وجود آگاهی استادان از موارد بیان شده، متأسفانه فقط ۳۳ درصد آنها به فعالیت‌های ورزشی می‌پردازند. نتایج تحقیق یاد شده نشان می‌دهد که علت اصلی آن را می‌توان در ارائه ناکافی امکانات فراغتی و تفریحی مناسب دانست.

از میان برنامه‌های فراغتی یازده‌گانه‌ای که دانشگاه تهران برای استادان اجرا می‌کند، سمینار و سخنرانی، برنامه‌های ورزشی و فعالیت‌های رایانه‌ای، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند؛ اما در ارزیابی میزان استفاده استادان از این برنامه‌ها دیده شد که ۴۵ درصد استادان از هیچ‌یک از این برنامه‌ها استفاده نمی‌کنند و ۴۴ درصد نیز در حد کم استفاده می‌کنند. استادان به دلیل وجود منابع مختلف در دانشگاه برای مطالعه آزاد، امکان مناسب‌تری برای مطالعه نسبت به دیگر فعالیت‌ها دارند و با اینکه بیشتر آن‌ها مایل به پرداختن به ورزش‌های تفریحی و فراغتی هستند؛ اما به دلیل نبود امکانات مناسب، کمبود وقت و داشتن شغل دوم در کنار تدریس، تنها درصد کمی از آن‌ها در اوقات فراغت خود به ورزش می‌پردازند.

تندنویس^۳ در تحقیق دیگری با عنوان جایگاه ورزش در اوقات مردم ایران، به این نتایج دست یافت: زمان فراغت مردم شهرنشین ایرانی ۳/۵ ساعت در

ویژگی‌های فراغت در عصر حاضر

جمعی در زمان فراغت مردم، نفوذ پیدا کرده، و در سوق دادن آن‌ها به سمت اهداف خاص، نقش زیادی دارند. از طرف دیگر، مردم انتظار دارند که دولت، آن‌ها را درباره پر کردن مناسب و متنوع اوقات فراغت‌شان یاری رساند.

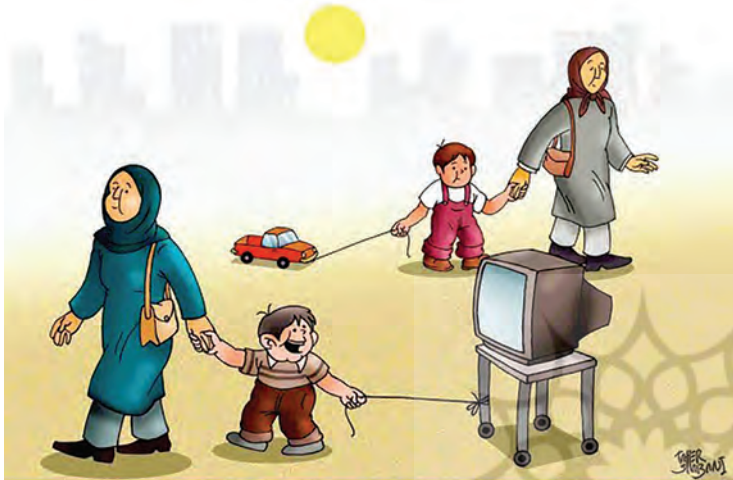
افزون بر این، موضوع مهم دیگر درباره اوقات فراغت در دوران حاضر، ارتباط آن با وسایل ارتباط جمعی است. وسایل ارتباط جمعی، به‌ویژه از نیمه دوم قرن بیستم به این سو، بزرگترین تحول را در ارتباط با زمان فراغت ایجاد کرده‌اند.

بنابراین می‌توان مشخصات فراغت در عصر مدرن را به این شرح، دسته‌بندی کرد:

۱- کاهش تحرک فیزیکی: برخلاف گذشته که فعالیت‌های اوقات فراغت، اغلب با تحرک بدنی همراه بوده است، امروزه سهم تماشگری همراه با فعل‌پذیری (انفعال حرکتی) افزایش یافته و با وجود افزایش

تغییرات بسیار سریع اجتماعی و فناوری، رشد شهرنشینی و صنعت، پدید آمدن وسایل ارتباط جمعی، جهانی شدن و همگانی شدن فراغت، از جمله عامل‌های مهمی به شمار می‌آیند که در عصر حاضر، زندگی انسان‌ها را در جوامع مختلف، تحت تأثیر قرار داده است. در دوران جدید زندگی بشر، رشد شهرنشینی و مشکلات ناشی از آن به‌ویژه در شهرهای بزرگ، مسائلی مانند تنهایی انسان‌ها، کاهش صمیمیت‌ها و برخوردهای عاطفی را سبب شده است.

افزون بر این، یکنواختی کارهای صنعتی و اداری، افسردگی، فشارهای عصبی و فرسودگی انسان‌ها، توجه به اوقات فراغت را افزوده است. همچنین اوقات فراغت، در حال حاضر با ساخت سیاسی جامعه نیز پیوند خورده است. بر خلاف گذشته که فراغت، موضوعی شخصی بود، در دنیای امروز با دستگاه سیاسی جامعه، ارتباط مستقیم دارد. از یک طرف، دولت‌ها به شکل‌های مختلف و با کمک وسایل ارتباط

اوقات فراغت در اختیار افراد قرار گرفته است، این اوقات از کنترل فعالیت‌های اقتصادی و کاری رها شده و به سمت فعالیت‌های دلخواه و آزاد، معطوف شده است.

با توجه به مباحث مطرح‌شده در این بخش، می‌توان اذعان داشت که اوقات فراغت از مسأله‌های صرفاً اجتماعی، فراتر رفته و به مقوله‌ای اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و حتی حقوقی تبدیل شده است.^۱

پی‌نوشت:

۱. اوقات فراغت، ص ۴۴-۴۵؛ اوقات فراغت و سبک زندگی جوانان، گروه اجتماعی - فرهنگی، تهران، سازمان ملی جوانان، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۳۱-۳۵.

سهام آن از لحاظ زمانی، میزان تحرک جسمی را کاهش داده است.
۲- رسانه‌های شدن: استفاده از رادیو، تلویزیون و سایر رسانه‌ها و اتکای بیش از حد و تقریباً انحصاری به وسایل ارتباط جمعی در شکل‌های گوناگون و متنوع آن.

۳- تجاری شدن اوقات فراغت: امروزه بر خلاف گذشته که اوقات فراغت در چارچوب محیط خانه و میان خانواده صرف می‌شد، مؤسسات گوناگونی، کارکرد تنظیم اوقات فراغت را بر عهده گرفته‌اند.

۴- عمومیت یافتن اوقات فراغت: در گذشته اگر طبقات ممتاز، عمدتاً امکان دسترسی به برخی جنبه‌های اوقات فراغت را داشتند، امروزه بهره‌مندی از این اوقات و فرصت‌های متناظر با آن به کل طبقات اجتماعی، تعمیم یافته است.

۵- اختیاری شدن اوقات فراغت: صرف نظر از تأثیر افراطی تبلیغات، امروزه با تنوعی که در امکانات و فرصت‌های گذران

مبانی اسلامی اوقات فراغت

با مطالعه آموزه‌های اسلامی، درمی‌یابیم که دین اسلام نیز به اوقات فراغت، توجه زیادی دارد و این آموزه‌ها اهمیت، اصول و روش‌های ناظر به گذراندن اوقات فراغت را به دقت بیان کرده‌اند. شماری از مهم‌ترین اصولی که در این زمینه از آموزه‌های اسلامی به دست می‌آید، از این قرار است:

۱. برنامه‌ریزی: برخی از افراد برای اوقات فراغت خود، برنامه‌ریزی نمی‌کنند؛ در حالی که آموزه‌های دینی، ما را به غنیمت‌شمردن این اوقات، موظف کرده‌اند. این مسأله، نیازمند برنامه‌ریزی درست برای بهره‌برداری از اوقات فراغت است. رسول خدا(ص) در مقام توصیه به ابوذر چنین فرموده است:

«أُغْتَنِمُ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ؛ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَ غَنَّاكَ قَبْلَ فُقْرِكَ وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَ حَوِيَّتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ؛ پنج چیز را پیش از پنج چیز غنیمت شمار: جوانیات را پیش از پیری، سلامتت را پیش از بیماری، بی‌نیازی‌ات را پیش از تنگدستی، فراغتت را پیش از گرفتاری و حیانتت را پیش از مرگ.»

این روایت، هم می‌تواند ناظر به لزوم برنامه‌ریزی برای این اوقات و هم ناظر بر

اهمیت اوقات فراغت ارزیابی شود.

۲. جهت گیری الهی: یکی از مسائل در رویکرد اسلامی به اوقات فراغت، آن است که آدمی نمی‌تواند هر عملی را که بخواهد، انجام دهد؛ بلکه جهت‌گیری اوقات فراغت نیز باید الهی باشد و به‌گونه‌ای انتخاب شود که در مسیر اطاعت و رضای الهی قرار گیرد. امام سجاده (ع) در یکی از مناجات‌های خویش چنین فرموده است: «پس اگر برای ما آسودگی از کاری، مقدر فرموده‌ای، آن را آسایشی سالم قرار ده که پیامدی (گناه‌آلود) نداشته باشد و رنجی به ما نرسد.» در این زمینه از حضرت علی (ع) نیز در تفسیر آیه «وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا؛ و بجو در آنچه خدا به تو داده، خانه آخرت را و بهره‌ات از دنیا را فراموش مکن.» چنین وارد شده است: «تندرستی و قوت و فراغت و جوانی و نشاط را فراموش مکن و به وسیله این (پنج نعمت بزرگ) آخرت را بطلب.»

۳. همراهی اوقات فراغت با کار: کار در نظام مبتنی بر ارزش‌های دینی، امری مقدس شمرده می‌شود و در چنین نظامی، انسان با کار و تلاش، بیگانه نیست. در این فرهنگ، فراغت به معنای بیکاری، بیهوده‌گذرانی و تنبلی نیست و تمام

یکی از مسائل در رویکرد اسلامی به اوقات فراغت، آن است که آدمی نمی‌تواند هر

عملی را که بخواهد، انجام دهد؛ بلکه جهت‌گیری اوقات فراغت نیز باید الهی باشد و به‌گونه‌ای انتخاب شود که در مسیر اطاعت و رضای الهی قرار گیرد.

اوقات باید وقت کار و زمان فعالیت سالم و هدفدار باشد. بنابراین، فراغت شایسته و سالم در فرهنگ قرآن، تنبلی و بیکار نشستن نیست. خداوند در قرآن کریم به حضرت

محمد(ص) می‌فرماید: «فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَ إِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ!» پس هنگامی که از کار مهمی فارغ شدی، به مهم دیگری بپرداز و به سوی خدا و رضایت او رغبت کن.»

در اینکه در این آیه، منظور از «فَانصَبْ» چه کاری است، بیشتر مفسران، معانی محدودی برای آیه گفته‌اند که می‌توان هر یک از آن‌ها را به‌منزله مصداقی پذیرفت؛ ولی با توجه به اینکه در آیه یاد شده، موضوع «فراغ» معین نشده و «فانصب» از ماده «نصب» به معنای تعب و زحمت است، این آیه، یک اصل کلی و فراگیر را مطرح می‌کند و هدفش آن است که پیامبر(ص) را در مقام یک الگو، از استراحت کردن پس از پایان امری مهم بازدارد و تلاش پیگیر را در زندگی به او گوشزد کند. این آیه، مفهوم گسترده‌ای دارد که بر اساس آن، فراغت از هر مهمی و پرداختن به مهم دیگر را دربرمی‌گیرد و به طور کلی توصیه

۴. **منحصر نشدن در تفریح:** در فرهنگ اسلامی، اوقات فراغت با تفریح هم‌معنا نیست و شیوه‌گذاران آن منحصر در تفریح و سرگرمی نمی‌شود و برای گذران اوقات فراغت انسان، راه‌های گوناگونی معین شده است. در این فرهنگ، اوقات فراغت، بخشی از زمان زندگی و عمر، و دارای ارزش و اهمیت است و نباید همه آن به تفریح سپری شود؛ بلکه باید برای آن برنامه‌ریزی همه‌جانبه‌ای صورت پذیرد و باید در امور مختلفی صرف شود. برخی از راه‌های گذران اوقات فراغت که آموزه‌های اسلامی بر آن‌ها تأکید دارد و لازم است در مدیریت اوقات فراغت نیز مد نظر قرار گیرد.^۲

پی‌نوشت:

۱. انشراح/ ۷ و ۸.

۲. قاسم کرباسیان، اوقات فراغت و راهبردهای رسانه‌ای تنظیم آن در سبک زندگی اسلامی، فصل‌نامه مطالعات جوان و رسانه، شماره ۹، ص ۷۲-۷۸.

الگوی تجویزی گذران اوقات فراغت

عبادت

برای دستیابی به آنچه مرا برایش آفریده‌ای، فراغتی به من عطا کن.»

تفکر

برتری انسان بر حیوان در به‌کارگیری قوه عاقله اوست. در قرآن مجید، بیش از صد آیه به اندیشیدن در کارها و پدیده‌ها اشاره دارد؛ مانند: **«كذلك بيّن الله لكم آياته لعلكم تعقلون.»** در اسلام بر اندیشه، تأکید فراوان شده است. مفهوم عبادت به زیاد نماز گزاردن و یا بسیار روزه گرفتن تعریف نشده است؛ بلکه در دایره تفکر در امر خداوند معرفی شده است؛ امام رضا(ع) می‌فرماید: «لیست العبادة بكثره الصلوة و الصيام و انما العبادة كثرة التفكير فی امر الله»؛ یعنی عبادت آن نیست که انسان، نماز و روزه بسیار بجا آورد؛ بلکه عبادت، اندیشیدن بسیار درباره امور الهی است. اوقات فراغت می‌تواند بهترین زمان برای اندیشیدن در خلقت الهی باشد. ارزش تفکر، آنجا بیشتر مشخص می‌شود که

از نگاه قرآن کریم عبادت و بندگی خداوند، هدف اصلی آفرینش انسان است: **«وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ.»** بنابراین انسانی که می‌خواهد طبق فلسفه وجودی خود حرکت کند، باید همه اوقاتش به عبادت خدا مشغول باشد. البته بندگی و عبادت لزوماً به معنای عبادت‌های مرسوم و شناخته‌شده فقهی نیست. انسان حتی می‌تواند خوردن، خوابیدن و تفریحات خود را عبادت الهی بداند؛ مشروط به آنکه به انگیزه الهی و برای وصول به مقام قرب انجام گیرند. در عین حال، انجام عبادت‌های ویژه، مثل نمازهای مستحبی، خواندن اذکار و دعاهای ویژه، روزه گرفتن مستحبی، تمرکز و توجه بیشتر به آیات قرآنی و امثال آن، می‌تواند یکی از شایسته‌ترین کارها در اوقات فراغت باشد. امام علی(ع) در دعایی از خدای متعال چنین می‌خواهد: **«اللهم فرغني لما خلقتني له؛** خداوندا!

انسان با کمک این ابزار، تدبیر زندگی خود را در دست گیرد. اساساً انتخاب‌های صحیح در زندگی، هنگامی برای انسان نتیجه‌بخش است که پشتوانه آن، تفکر و تدبیر باشد.

یکی از شایسته‌ترین کارهایی که می‌توانیم با فراغ ببال بیشتری در اوقات فراغت انجام دهیم، حسابرسی اعمال روزانه یا اعمال گذشته است. گاهی انسان، چنان درگیر فعالیت‌های شغلی و کارهای روزمره خود می‌شود که هدف اصلی زندگی را فراموش می‌کند؛ حتی ممکن است روزها بگذرد و سؤالات اساسی حیات انسانی برای او مطرح نشود؛ چه رسد به اینکه نوع مواجهه خود با آنها را تحلیل کند: سؤالاتی از این قبیل که از کجا آمده‌ام؟ برای چه آمده‌ام؟ چرا آمده‌ام؟ به کجا می‌روم؟ چگونه باید این راه را طی کنیم؟ نیازها و توشه این راه چیست؟ همراهان این راه کیست‌اند؟ راهزنان این راه چه کسانی و کجايند؟ و امثال آن. اوقات فراغت، بهترین زمانی است که هر کسی می‌تواند بخشی از آن را برای تأمل درباره این پرسش‌ها اختصاص دهد؛ امام

علی(ع) در این باره می‌فرماید:

«مَا أَحَقَّ لِلْإِنْسَانِ أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَةٌ لَا يَشْغَلُهُ شَاغِلٌ يُحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ، فَيَنْظُرَ فِيهَا أَكْتَسَبَ لَهَا وَعَلَيْهَا فِي لَيْلِهَا وَ نَهَارِهَا؛ چقدر شایسته است

انسان، زمانی در اختیار داشته باشد که از مشغولیت‌های

زندگی، چیزی او را سرگرم نسازد؛

ساعتی که از خودش حسابرسی کند

و درباره آنچه در شبانه‌روز برای خود به دست آورده و یا از کف داده است، بیندیشد.»

همچنین در حدیث دیگری به تقسیم اوقات فرد

دیندار اشاره دارند و از ساعت حسابرسی در کنار ساعت مناجات و ساعات مخصوص لذت‌های حلال، یاد شده است: **«إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثَ سَاعَاتٍ فَسَاعَةٌ يَتَأَجَّى فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يُخَلِّي بَيْنَ نَفْسِهِ وَبَيْنَ لَذَّتِهَا فِيمَا يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ»**

امام صادق(ع) نیز می‌فرماید: هر مسلمانی دست کم باید یک روز در هفته، خود را از کارهای روزمره فارغ کند و به مسائل تربیتی و دینی خود توجه ویژه کرده، مسائل دینی خود را پی‌گیری و ابهامات خود را رفع کند:

«أَفِ لِلرَّجُلِ الْمُسْلِمِ لَا يَفْرَغُ نَفْسَهُ فِي الْأُسْبُوعِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَمْرِ دِينِهِ فَيَسْأَلُ عَنْهُ؛ اف بر مسلمانی که برای کار دین خویش و پرسش درباره آن، دست کم [روز جمعه هر هفته، خود را از آکارهای دیگر] فارغ نمی‌سازد.»

انس با خانواده

منزل انسان، یکی از مهم‌ترین و نخستین مکان‌های گذران اوقات فراغت است. خانه در جوامع صنعتی، بیشتر شبیه خوابگاهی است که مورد استفاده مشترک اعضای خانواده

قرار می‌گیرد؛ اما در جوامع

شرقی، به‌ویژه ایران - که به

سنن کهن و احکام اسلام

پای‌بندند - هنوز نقش‌های

متنوعی دارد. منزل از جهات

مختلفی، به‌ویژه برای

کودکان، نوجوانان و جوانان،

بهترین مکان برای گذران

اوقات فراغت محسوب می‌شود.

وجود آرامش، احساس امنیت،

نظارت بیشتر، جلوگیری از بروز انحرافات

اجتماعی، تبادل نظر، تعامل، همکاری، انتقال

تجربیات و... از جمله مزایای محیط خانه است.

دیدار با خویشان

یکی دیگر از بهترین و ارزشمندترین راه‌های گذران اوقات فراغت، دید و بازدید از خویشاوندان و دوستان است. اسلام برای حفظ و تقویت بنیان‌های اجتماعی و روابط خویشاوندی، تأکید زیادی بر صلح رحم و ارتباط با اقوام دارد. برکات مادی و معنوی فراوانی برای آن برشمرده است. به طور طبیعی در زمان کار و فعالیت‌های شغلی و روزانه، فرصت و امکانی برای انجام این وظیفه دینی و انسانی نیست. به همین دلیل، مناسب‌ترین اوقات برای انجام چنین کاری، اوقات فراغت است. در اینجا به ذکر چند روایت از میان صدها آیه و روایت در این باره اکتفا می‌کنیم:

امام علی (ع) می‌فرماید:

«إِنَّ لِأَهْلِ الدِّينِ عَلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا صِدْقَ الْحَدِيثِ وَ آدَاءَ الْأَمَانِيَةِ وَ وَفَاءَ بِالْعَهْدِ وَ صَلَاةَ الْأَرْحَامِ وَ...»
دینداران شاخصه‌هایی دارند که با آنها می‌شود آنان را شناخت: راستگویی، امانت‌داری، وفاداری، ارتباط با خویشاوندان و...»

امام باقر (ع) می‌فرماید:

«صَلَاةَ الْأَرْحَامِ تَزَكِّي الْأَعْمَالَ وَ تَنْمِي الْأَمْوَالَ وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَى وَ تَبْسِرُ الْحِسَابَ وَ تُنَسِّي فِي الْأَجَلِ؛ ارتباط با خویشاوندان، سبب پاک‌سازی اعمال، رشد اموال، دفع بلاها، حسابرسی آسان و طول عمر می‌شود.»

امام جعفر صادق (ع) می‌فرماید:

«صَلَاةَ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَ تَسْمَخُ الْكُفَّ وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تُنَسِّي فِي الْأَجَلِ؛ ارتباط با خویشاوندان، اخلاقی نیکو، دست و دلی باز، جانی پاکیزه، رزقی فراوان و عمری طولانی را به ارمغان می‌آورد.»

دیدار دوستان

دوست مؤمن به منزله پناهگاه آدمی است. به تعبیر امام صادق (ع) برای هر چیزی تکیه‌گاهی است که به وسیله آن، استراحت فراهم می‌شود؛ برای یک مؤمن، تکیه‌گاه و وسیله استراحت، دوست مؤمن اوست. نکته مهم در اهمیت انتخاب دوست، این است که باید اوقات فراغت انسان با دوستانی شایسته و مایه آبروی و عزت انسان، سپری شود؛ زیرا به فرموده پیامبر (ص) تنهایی از همنشین بد، بهتر است.

همیاری

اوقات فراغت، فرصتی برای برآوردن نیازهای مؤمنان است. قرآن کریم می‌فرماید: «تعاونوا علی

البر و التقوی»

شاید بسیاری از مردم، خیر را در این بدانند که در ایام فراغت، به دور از مشغولیت‌های افراد گوناگون به استراحت بپردازند؛ اما بسیاری هم با فراگیری از تعالیم مکتب وحی با برآوردن نیازهای دیگران، نه تنها خسته نمی‌شوند؛ بلکه برای ادامه کار، انرژی گرفته و شادمان از کار صورت گرفته، توشه‌ای را برای سرانجام خود فراهم می‌سازد. به فرموده رسول خدا (ص) هنگامی که خدا برای بنده‌ای اراده نیکی کند، نیازهای مردم را در دست او قرار می‌دهد. اهل بیت (ع) افرادی را که نیازهای مردم را باعث اذیت خود می‌دانند، نگوئیم می‌کنند.

در حدیثی آمده است: «إن حوائج الناس اليكم من نعم الله عليكم، فلا تملوا النعم فتتحول الي غيركم.»

کتابخوانی

کتاب، وسیله خوبی برای گذران بهینه اوقات فراغت نوجوانان و جوانان است. وجود کتابخانه‌ها عامل مؤثری در جلب جوانان به مطالعه کتاب خواهد بود و داشتن امکانات مطالعه، دریچه‌ای به سوی دنیای شگفت‌انگیز علم و معرفت، و راهی بسیار ساده و عملی برای پرورش استعدادهای خدادادی است؛ چه نیکو است اگر بتوانیم مطالعه را در نوجوانان و جوانان به صورت عادت درآوریم؛

زیرا در آن صورت، ارتباط آنها با جهان دانش، مشکل نخواهد بود و بدون هیچ زحمتی خواهند توانست، ضمن استفاده بهینه از اوقات فراغت، از راه مطالعه، میزان درک و اندیشه خود را به جهان هستی رشد دهند.

متولیان توسعه فرهنگی، برنامه‌ریزی دقیق برای اوقات فراغت را مناسب‌ترین شرایط برای ارتقای فرهنگ عمومی معرفی می‌کنند. از این منظر، رابطه معکوسی بین افزایش بهره‌کاری با رشد فرهنگ کتابخوانی در جامعه وجود دارد. یکی از جلوه‌های تعلیم و تعلم، سرگرمی با کتاب‌های مفید است. اوقات فراغت، فرصتی است تا با مطالعه به آگاهی‌ها و تجربیات زندگی بیفزاییم.

مطالعه روزنامه‌ها

اخبار و رویدادهای مختلف ایران و جهان از طریق روزنامه‌ها منتشر می‌شود؛ روزنامه‌ها، یکی از زمینه‌های گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان است. این‌گونه رسانه‌ها می‌توانند نقش مهمی در اطلاع‌رسانی، تنویر افکار عمومی داشته باشند.

مسافرت و گردشگری

یکی از بهترین و سودبخش‌ترین راه‌های گذران فراغت که مورد تأکید ویژه اسلام نیز هست، مسافرت است. آیات متعددی در قرآن کریم، مردم را به سیر و سفر در سراسر زمین، دیدن مظاهر الهی و مشاهده سرنوشت دشمنان دین، تکذیب‌کنندگان پیامبران، مجرمان و گناهکاران دعوت می‌کنند. قرآن کریم گردشگری در زمین را سبب فهم و درک بهتر حقایق هستی می‌داند. مسافرت و دیدن آثار باستانی و نشانه‌های بر جای مانده از گذشتگان را سبب عبرت‌گیری و

بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارَ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبَ الَّتِي فِي الصُّدُورِ؛ آیا آنان در زمین سیر نکردند تا دل‌هایی داشته باشند که (حقیقت را) با آن درک کنند؛ یا گوش‌هایی که با آن (ندای حق را) بشنوند؟! زیرا (بسیار می‌شود که) چشم‌های ظاهر، نابینا نمی‌شود؛ بلکه دل‌هایی که در سینه‌هاست کور می‌شود.»

«قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ؛ بگو: در زمین، سیر کنید و ببینید سرانجام مجرمان چگونه بود؟!»

«قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يَنْشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ؛ بگو: در زمین بگردید و بنگرید خداوند چگونه آفرینش را آغاز کرده است؟ سپس خداوند (به همین گونه) جهان آخرت را ایجاد می‌کند؛ به یقین خدا بر هر چیزی تواناست.»

«أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ؛ آیا در زمین، گردش نکردند تا ببینند عاقبت کسانی که قبل از آنان بودند چگونه بود؟! آنها نیرومندتر از اینان بودند، و زمین را (برای زراعت و آبادی) دگرگون ساختند و بیش از اینان، آن را آباد کردند، و پیامبرانشان با دلایل روشن به سراغشان آمدند (اما آنها انکار کردند و کیفر خود را دیدند)؛ خداوند هرگز به آنان ستم نکرد؛ ولی خودشان به خویش‌تن ستم می‌کردند.»

پیامبر اکرم (ص) نیز در حدیثی سفر را سبب سلامتی جسمی و بهره‌مندی اقتصادی می‌داند

تفکر بیشتر در سرنوشت خود می‌داند. در اینجا برخی از آیات مربوطه را ذکر می‌کنیم:

«قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَيَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَاَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ؛ بیش از شما، سنت‌ها (و مجازات‌های الهی بر طبق اعمال امت‌ها) وجود داشت، پس در روی زمین، گردش کنید و ببینید سرانجام تکذیب‌کنندگان (آیات الهی) چگونه بوده است؟»

«أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ

راه‌اندازی شبکه‌های مختلف تلویزیون در ارتباط با جوانان در سال‌های اخیر، تجربه بسیار موفق بوده است.

«تلویزیون به عنوان آموزگاری تأثیرگذار، رفتار انسان‌ها را از طریق تجربه شخصیت‌هایی که به نمایش می‌گذارند شکل می‌دهد. طبق یافته‌های روان‌شناسان، مشارکت نوجوانان با تلویزیون، هنگام تماشای آن رخ می‌دهد و نوجوان با شخصیت‌های تلویزیونی همانندسازی می‌کنند.»

تماشای برنامه‌های تلویزیونی می‌تواند آسیب‌های فراوانی داشته باشد؛ به‌ویژه امروزه که بیشتر این برنامه‌ها همراه با پرخاشگری و خشونت است، می‌تواند تأثیر بسزایی بر شخصیت و رفتار تماشاگران، مخصوصاً کودکان و نوجوانان داشته باشد. اگر برنامه‌های تلویزیونی را آسیب‌شناسی کنیم، شواهد زیادی که بیانگر تأثیرات منفی برنامه‌های خشونت‌بار تلویزیونی است، مشاهده خواهیم کرد:

در یک بررسی طولی، که عادات تماشای تلویزیون را طی یک دوره ده ساله پی‌گیری می‌کرد، کنترل شد. در این پژوهش، بیش از ۸۰۰ کودک در سنین ۸ تا ۹ سالگی بررسی شدند. پژوهشگران درباره هر کودک، اطلاعاتی درباره مدت تماشای تلویزیون و نوع برنامه‌های مشاهده شده، برخی ویژگی‌های خانواده و میزان پرخاشگری کودک از نظر هم‌کلاسی‌هایش گردآوری کردند.

تفریحات سالم ورزشی

در مکتب اسلام، شنا و تیراندازی از جمله تفریحات سالم و وظایف پدر و مادر معرفی شده است. رسول خدا(ص) می‌فرماید: به فرزندان‌تان شنا و تیراندازی بیاموزید. همچنین فرمود: شنا کردن بهترین سرگرمی مؤمن است. در روایات بسیاری به اهمیت این دو - که امروز از جمله ورزش‌ها یاد می‌شود - تأکید شده است. فعالیت‌های ورزشی، ضمن تقویت قوای جسمانی به افزایش روحیه در سطح جامعه و ایجاد حس مشارکت در فرد می‌انجامد.

تماشای تلویزیون

تلویزیون نیز یکی از وسایل ارتباط جمعی و بنا بر عقاید بسیاری، پر بازدیدترین ابزار فرهنگی است که نقش فراوانی در ایجاد ارتباط با مردم و گذراندن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان دارد و می‌تواند نقش مهم و روزافزونی را در انتقال فرهنگ و کمک به آموزش و پرورش آنان ایفا کند. در این زمینه، توجه به ویژگی‌های دوران جوانی و همساز کردن برنامه‌های تلویزیونی با روحیات، طرز تفکر و علایق جوانان، امری است که باید به آن همت گماشت که در این ارتباط،

و می‌فرماید: «سَافِرُوا تَصِحُّوا سَافِرُوا تَعْمُرُوا». همچنین فرمود: «به مسافرت بروید؛ زیرا بهره‌مادی برایتان نداشته باشد به تجربه و عقلتان می‌افزاید.»

در دیوان اشعار منسوب به امام علی(ع) درباره اهمیت سفر چنین آمده است:

تَعَرَّبَ عَنِ الْأُوطَانِ فِي طَلَبِ الْعَلَى
وَ سَافَرَ فِي الْأَسْفَارِ خَمْسَ فَوَائِدَ
تَفَرَّجَ هَمٌّ وَ آكْتَسَابَ مَعِيشَةَ
وَ عِلْمٌ وَ آدَابٌ وَ صُخْبَةٌ مَاجِدٌ

در طلب بزرگی از وطن خارج شو؛ مسافرت کن؛ زیرا در مسافرت پنج فایده است: فراموشی غصه‌ها، بهره اقتصادی، کسب دانش، ادب‌آموزی و همراهی با انسان‌های بزرگ.

رفتن به پارک یکی دیگر از فعالیت‌های گذران اوقات فراغت، حضور در پارک‌های شهری است. این کار، با عنایت به آرامش روحی حاصل از آن، اهمیت بسزایی دارد. «۴۲ درصد نوجوانان جامعه مورد بررسی اظهار کرده‌اند که بخشی از اوقات فراغت خود را با رفتن به پارک

می‌گذرانند. این نسبت در بین مردان ۴۷ درصد و زنان ۳۶ درصد بوده است.»

بنابراین، جوانان علاقه‌مندند که قسمتی از وقت خود را در آن محیط‌ها بگذرانند. دنیس گیور که مطالعات زیادی در زمینه اوقات فراغت نوجوانان و جوانان انجام داده است، می‌گوید: «اوقات فراغت فرصتی به فرد می‌دهد تا انرژی خود را آزاد کند و به خلاقیت و خودشکوفایی نایل شود.»

تلویزیون به عنوان آموزگاری تأثیرگذار، رفتار انسان‌ها را از طریق تجربه شخصیت‌هایی که به نمایش می‌گذارند شکل می‌دهد. طبق یافته‌های روان‌شناسان، مشارکت نوجوانان با تلویزیون، هنگام تماشای آن رخ می‌دهد و نوجوان با شخصیت‌های تلویزیونی همانندسازی می‌کند.

یکی از یافته‌های اصلی، این بود: کسانی که برنامه‌های پر خشونت را ترجیح می‌دادند، در روابط فردی خود خشونت بیشتری نشان می‌دادند. ده سال بعد، با بیش از ۴۰۰ نفر از همان افراد در سن ۱۸ تا ۱۹ سالگی درباره برنامه‌های تلویزیونی مورد علاقه‌شان مصاحبه به عمل آمد و آزمونی به آنان داده شد که گرایش آنان را به بزهکاری اندازه‌گیری می‌کرد. نتیجه نشان داد که بین تماشای زیاد برنامه‌های خشونت‌بار تلویزیون در ۹ سالگی و میزان پرخاشگری در ۱۹ سالگی، همبستگی مثبتی وجود دارد.

گوش دادن به رادیو

رادیو یکی از رسانه‌های مفید و مؤثری است که می‌تواند نقش فوق‌العاده‌ای در انتقال دانش، اخبار، پیام‌ها و موضوعات مختلف به نوجوانان و جوانان ایفا کند. رادیو با تهیه برنامه‌های مورد علاقه و مخصوص نوجوانان و جوانان و طرح نظریات و پاسخ به سؤالات می‌تواند توجه آنها را به خود جلب کند. تنوع برنامه‌ها با در نظر گرفتن ویژگی‌های قشر جوان و ایجاد رقابت‌های سازنده می‌تواند آنان را به سوی

گوش دادن

به رادیو، اوقات فراغت

حدود ۲۷ درصد از نوجوانان و

۳۶ درصد از جوانان را دربرمی‌گیرد.

وجود شبکه‌های مختلف رادیویی که

با برنامه‌های ورزشی، خانوادگی، علمی

و آموزشی تهیه می‌شوند از راه‌های

مناسب و بهینه برای گذران

اوقات فراغت است.

خود جلب کند.

گوش دادن به رادیو، اوقات

فراغت حدود ۲۷ درصد

از نوجوانان و ۳۶ درصد از

جوانان را دربرمی‌گیرد.

وجود شبکه‌های مختلف

رادیویی که با برنامه‌های

ورزشی، خانوادگی، علمی و

آموزشی تهیه می‌شوند از راه‌های

مناسب و بهینه برای گذران اوقات

فراغت است.

یکی از ویژگی‌های رادیو، سهولت دسترسی به آن

هنری و یا حتی از تهیه و تکمیل یا تعمیر وسایل مورد نیاز زندگی با کوشش شخص به انسان دست می‌دهد، در اصل، نوعی تغذیه روان و تقویت استعدادها و نهفته‌های انسانی را به همراه دارد و به سبب همین انگیزه درونی، مشغول شدن به این گونه فعالیت‌ها در اوقات فراغت، جنبه سازنده و آموزنده قوی دارد و تقویت و تلمیف مهارت‌های دستی و نیرومندی هنری انسان را سبب می‌شود. «کاربرد نقاشی، قصه، داستان و نمایش در تشخیص مشکلات عاطفی و نابسامانی‌های روحی، خصوصاً در روان‌درمانی کودک و نوجوان مورد تأکید قرار دارد؛ زیرا هنر، شیوه‌ای مناسب در بیان غیرمستقیم است. در این شیوه، مشکلات و محدودیت‌ها راحت‌تر بیان می‌شود.» بنابراین، غنی‌سازی اوقات فراغت از طریق فعالیت‌های هنری، کاربردی فراوان دارد.

تحقق اهداف نادرست خود می‌باشند، لازم است که مکان‌های مناسب و هدایت و کنترل برنامه‌ها مد نظر قرار گیرد.

«بر پایه تحقیقات ۳۶ درصد از پاسخ‌گویان بعضی از اوقات فراغت خود را در منزل برای سرگرمی و تفریح از اینترنت استفاده می‌کنند؛ آمار چت در ایران، بسیار بالاست و گفته می‌شود ۸۰ درصد کاربران اینترنتی به این کار مشغول‌اند. کارهای تحقیقاتی اینترنتی در ایران، کمتر از ۵ درصد است؛ در حالی که در کشورهای اروپایی پیشرفته، این آمار بالای ۸۰ درصد است. بازی‌های رایانه‌ای نیز آمار بسیار بالایی را در میان نوجوانان به خود اختصاص داده است.»

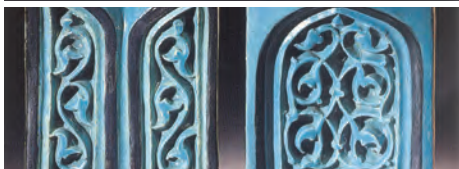
فعالیت‌های هنری

خلق و ایجاد، اصولاً لذت‌بخش و تحریک‌کننده ذوق انسان است. لذتی که از پدیدآمدن یک اثر

است. تقریباً همه خانواده‌ها از آن بهره‌مندند و به وسیله آن می‌توان به قشر وسیعی از مخاطبان، دست یافت و در گذراندن اوقات فراغت تعداد زیادی از نوجوانان و جوانان مؤثر واقع شد.

رایانه و اینترنت

امروزه رشد چشمگیر فناوری اطلاعات در سطح جهان باعث شده که در زمان کمی، بتوان از اطلاعات وسیع برخوردار شد. بنابراین رایانه و اینترنت اگر در جهت مطلوب و ارزش‌های اخلاقی قرار گیرد، یکی از بهترین گزینه‌ها برای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان جامعه خواهد بود؛ از این‌رو استفاده بهینه از این منابع مورد توجه مربیان تربیتی است. البته اگر در جهت نامطلوب قرار گیرد، بیشترین ضربه را به جامعه وارد خواهد ساخت؛ از آن‌رو که دشمنان از طریق تهاجم فرهنگی و برنامه‌های نامناسب درصدد

سینما

یکی دیگر از فعالیت‌ها برای صرف اوقات فراغت نوجوانان و جوانان، سینماست؛ به‌راستی که می‌توان آن را یک وسیله آموزشی بسیار مؤثر و یک معلم با ارزش اجتماعی دانست. نیروی مرموز و سحرآمیزی که در نمایش فیلم‌های سینمایی وجود دارد تا آنجاست که کودک خردسال تا مرد سالخورده را به سوی خود می‌کشاند؛ از این رو می‌توان سینما را یکی از پیشرفته‌ترین وسایل تعلیم و تربیت معرفی کرد که می‌تواند در استفاده بهینه از اوقات فراغت نوجوانان و جوانان مؤثر باشد. البته در آسیب‌شناسی سینما به این نکته مهم باید توجه داشت که سینما به اغراق‌گویی در ارزش‌ها و تحریک احساسات جوانی و ماجراهای شادی‌بخش یا جنایی پرداخته است که تمام این تغییرات سبب می‌شود والدین، رفتارهای

جوانان را نپذیرند که سرانجام به ستیزه بین آنها منجر می‌شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که تماشای فیلم‌های سینمایی تأثیر عمیقی بر منش و شخصیت بینندگان فیلم دارد؛ به‌ویژه اینکه بیشتر فیلم‌های سینمایی با خشونت همراه است که می‌تواند پرخاشگری در روابط شخصی افراد را افزایش دهد.

تأثیر این فیلم بر کودکان و جوانان به‌مراتب بیشتر است. تماشای خشونت در فیلم‌های سینمایی می‌تواند رفتار پرخاشگرانه را از چند طریق برانگیزد:

۱. تعلیم شیوه‌های پرخاشگرانه رفتار:

در گزارش‌ها به مواردی از کودکان و نوجوانان برمی‌خوریم که عمل خشونت‌آمیزی را که قبلاً در فیلم دیده‌اند، عیناً انجام داده‌اند.

۲. افزایش برانگیختگی:

هنگام تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز در مقایسه با برنامه‌های دیگر، افزایشی در برانگیختگی هیجانی دیده می‌شود که احتمال رفتار پرخاشگرانه را می‌افزاید.

۳. کاهش حساسیت درباره پرخاشگری:

تماشای برنامه‌های خشونت سبب برانگیختگی هیجانی می‌شود؛ اما با تکرار آن، از شدت واکنش‌های فیزیولوژیکی کاسته می‌شود. ممکن است کندی هیجانی حاصل از تماشای ممتد فیلم‌های خشونت‌آمیز، بر قدرت احساس همدردی با رنج افراد در زندگی واقعی اثر بگذارد و از آمادگی ما برای کمک به آنان بکاهد.

۴. کاهش قید و بندهای رفتار پرخاشگرانه:

بررسی‌ها نشان می‌دهد، تماشای فرد دیگری که رفتار پرخاشگرانه دارد، این قیود را سست می‌کند. وقتی می‌بینیم دیگران پرخاش می‌کنند و این عمل، آثار نامطلوبی هم در پی ندارد، بیشتر مایل می‌شویم خصومت خود را ظاهر سازیم.

فعالیت‌های

اوقات فراغت در نهایت،

سبب رشد و توسعه فرهنگی در

جامعه خواهد شد و بر اثر فعالیت‌های

سالم، از جمله شرکت در اردوهای

جمعی، نه تنها از فرصت‌های بیکاری و

بعضایز همکاری اجتماعی کاسته می‌شود؛

بلکه اشاعه فرهنگ عمومی و توسعه

فرهنگی و نشاط و سرزندگی

در جامعه، افزایش خواهد

یافت.

۵. تحریف نظرات مربوط

به حل اختلافات: بر

برده سینما، اغلب اوقات،

اختلاف‌های شخصی با

پرخاص بدنی حل می‌شود.

دیدن اینکه افراد خوب با

توسل به خشونت بر افراد بد

پیروز می‌شوند، نه تنها چنین

رفتارهایی را در نظر ما قابل پذیرش

می‌سازد؛ بلکه از لحاظ اخلاقی نیز به آنها

وجهه می‌بخشد.

شرکت در برنامه‌های کانون‌های فرهنگی و تربیتی

یکی دیگر از برنامه‌های گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان در فصل تابستان، کانون‌های فرهنگی و تربیتی است. عمده کار آنها را فعالیت‌های هنری، آموزشی، ورزشی، کلاس‌های قرآن، اردوهای مختلف، کلاس‌های تقویتی و... تشکیل می‌دهد و چون این مراکز زیر نظر وزارت آموزش و پرورش اداره می‌شوند و گردانندگان آن مربیان و معلمان می‌باشند، می‌توان آنها را مراکز مطمئن تری برای گذران اوقات فراغت سودمند، یاد کرد.

عده‌ای از صاحب‌نظران معتقدند که فعالیت‌های اوقات فراغت در نهایت، سبب رشد و توسعه فرهنگی در جامعه خواهد شد و بر اثر فعالیت‌های سالم، از جمله شرکت در اردوهای جمعی، نه تنها

از فرصت‌های بیکاری و بعضاً بزهکاری اجتماعی کاسته می‌شود؛ بلکه اشاعه فرهنگ عمومی و توسعه فرهنگی و نشاط و سرزندگی در جامعه، افزایش خواهد یافت.

فعالیت‌های علمی فوق برنامه

کسب علوم مختلف، سن خاصی را می‌طلبد؛ از این رو شاید این بخش از راه‌کارها بیشتر برای جوانان، مفید باشد. با پیشرفت علم در روزگار ما، اوقات فراغت، فرصتی برای افراد هر جامعه، مخصوصاً جوانان است تا از آخرین دستاوردهای علمی، آگاهی یابند.

امام صادق (ع) با تأکید بر تلاش در جهت سهم و استفاده بهینه از دوران زندگی می‌فرماید: «لست احب ان اری الشاب منکم الا غادیا فی حالین اما عالماً او متعلماً فان لم یفعل فرط و ان فرط ضیع فان ضیع اثم و ان اثم سکن النار والذی بعث محمداً بالحق؛ سوگند به کسی که پیامبر (ص) را به حق برگزید! دوست ندارم جوانی از شما را مگر در یکی از این دو حالت ببینم: یا عالم و دانشمند باشد و یا متعلم و آموزنده. پس اگر در هیچ کدام از این دو حال نبود، کم‌کاری و کوتاهی کرده و در آن صورت، عمر خود را ضایع نموده، گناهکار است و نتیجه آن عذاب الهی خواهد بود.»

دیگر راه کارها

۱) ورزش در اولویت فعالیت‌های نوجوانان و جوانان برای استفاده از اوقات فراغت قرار دارد؛ از این رو باید ایجاد و توسعه مراکز مختلف ورزشی از قبیل باشگاه‌ها، میداين و سالن‌های ورزشی از طریق مبادی ذی‌ربط ورزشی صورت پذیرد. همچنین باید مسابقات و اردوهای مختلف ورزشی برای جذب هر چه بیشتر قشر جوان به ورزش، راه‌اندازی و امکان رقابت‌های سازنده بین آنها فراهم شود. در این زمینه راه‌اندازی تمامی رشته‌های ورزش در همه

شهرستان‌ها و برگزاری مسابقات مختلف بین آنها ضروری است.

۲) عده کثیری از نوجوانان و جوانان، به دلیل مشکلات اقتصادی، نمی‌توانند از امکانات محدودی که برای گذران اوقات فراغت آنان تدارک دیده می‌شود، استفاده کنند؛ از این رو شایسته است از طریق مراجع ذی‌صلاح، مساعدت‌های مناسبی به این منظور پیش‌بینی شود.

۳) همان‌گونه که اشاره شد، سکوت حاکم بر کتابخانه‌ها و کتاب‌های موجود در آنها می‌تواند نوجوانان و جوانان را به سمت خود بکشاند و از بهترین زمینه‌ها برای استفاده بهینه از اوقات فراغت آنان باشد. در این زمینه، پیشنهاد می‌شود اولاً: سالن‌های مطالعه کتاب‌ها گسترش یابد؛ ثانیاً: کتاب‌های تخصصی و جدید تمامی رشته‌های علمی، تهیه و در صورت نیاز به نوجوانان و جوانان تحویل داده شود.

۴) از آن رو که مشاهده کتاب‌های گوناگون و به‌ویژه کتاب‌های جدید، نوجوانان و جوانان را به خرید و مطالعه آنها ترغیب می‌کند، شایسته است که نمایشگاه‌های کتاب در تمامی فصول سال و در همه شهرستان‌ها برپا شود.

۵) با عنایت به نقش کانون‌های فرهنگی و

تربیتی در گذراندن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان، مسئولان باید برای گسترش فضای فرهنگی در کانون‌های فرهنگی و تربیتی اقدام لازم را انجام دهند. آنان باید با استفاده از مربیان متعهد و دلسوز به گسترش برنامه‌های مذهبی، ورزشی، هنری، آموزشی و اردوهای مختلف بپردازند.

۶) با توجه به کمبود فضاهای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان در سطح کشور، بهتر است علاوه بر فعالیت کانون‌های فرهنگی و تربیتی، مدارس و دانشگاه‌ها نیز پیش از شروع تعطیلات تابستانی، طرح و برنامه منطقی و عملی برای گذران این اوقات ارائه دهند. لازم است به همین منظور، مدارس و دانشگاه‌ها برای استفاده دانش‌آموزان و دانشجویان در تابستان دایر باشند تا آنها از امکاناتی نظیر زمین ورزش، کتابخانه، کارگاه و آزمایشگاه بهره‌مند شوند.

۷) هنر و فعالیت‌های مربوط به آن نیز از لحاظ گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان باید مورد توجه قرار گیرد و از آن رو که گسترش هنرهای ماندگار، نقاشی، خطاطی، نقاشی و مانند آن، علاوه بر غنابخشی به اوقات فراغت قشر جوان، از نظر مادی هم برای آنان و جامعه، دارای ارزش اقتصادی است. بر مسئولان امر است که برای انجام چنین فعالیت‌هایی، مراکزی را دایر و به آموزش نوجوانان و جوانان بپردازند و برای ترغیب هر چه بیشتر قشر جوان به این هنرها، هر از چند گاه مسابقاتی برگزار کنند.

۸) پایگاه‌های مقاومت بسیج، یکی از مطمئن‌ترین مکان‌ها برای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان است. همچنین با نگرش به موقعیت و وضعیت نظام اسلامی مان از لحاظ سیاسی، فرهنگی، نظامی و... لازم است که مسئولان، به برنامه‌های پایگاه مقاومت بسیج، عنایت بیشتری

مبذول دارند. شایسته است که مسئولان، با گسترش فعالیت‌های بسیج دانش‌آموزی و دانشجویی، کلاس‌های قرآن، احکام و سایر فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی را بیش از قبل تقویت کنند.

۹) فهرستی از سازمان‌های دارای توانایی برای غنی‌ساختن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان در فصل تابستان، تهیه شود و همراه برنامه‌ها و نشانی سازمان‌ها در اختیار دانش‌آموزان و دانشجویان و شهرستان‌ها قرار گیرد.

۱۰) تشکیل اردوهای کار در زمینه‌های تولیدی اعم از صنعتی، کشاورزی و خدماتی، به گونه‌ای که مقرری مشخصی نیز برای نوجوانان و جوانان در نظر گرفته شود. این امر، باعث استفاده مطلوب از اوقات فراغت و نیز سبب رشد اجتماعی آنان می‌شود. همچنین، دانش‌آموزان و دانشجویانی که از طبقه متوسط به پایین باشند، می‌توانند ضمن کار در تابستان، هزینه تحصیل خود را نیز تأمین کنند.

۱۱) با توجه به اهمیت اوقات فراغت در سرنوشت نوجوانان و جوانان، باید خود آنان از اهمیت این امر و نحوه گذراندن آگاه باشند. متولیان آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، صدا و سیما و مطبوعات باید درباره اهمیت و نحوه گذران بهینه آن به قشر جوان، آموزش‌های لازم را ارائه و به ایشان تفهیم کنند که مبدا اوقات فراغت را بیهوده بگذرانند. آنان باید بدانند که مقصود از گذران اوقات فراغت، فقط تفریح نیست و وقتی که یک فرد، فراغت زیادی داشت، دست کم باید قسمتی از آن را نیز برای یادگیری و شکوفایی خلاقیت به کار ببرد. آنان باید بیاموزند که زندگی خود را با تفریحات وقت‌گیر، بی‌ثمر و فسادانگیز تباه نسازند.

۱۲) سازمان‌های مختلفی در زمینه اوقات فراغت

دخیل‌اند؛ پس باید بین آنها در امر تدارک برنامه‌ریزی برای غنی‌ساختن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان در مناطق مختلف، هماهنگی به عمل آید و تحقق یا تحقق نیافتن برنامه‌ها، ارزیابی شود و برای اصلاح برنامه‌ها اقدامات مناسب صورت پذیرد.

۱۳) از آن‌رو که پارک‌های شهری هم از اماکن مناسب برای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان به شمار می‌روند، باید این مکان‌ها از زمینه‌های گرایش به انحرافات پاک‌سازی شوند؛ بدین منظور، حضور نیروهای متعهد آشنا به علوم رفتاری و آگاه به مسائل نوجوانان و جوانان برای اجرای فریضة امر به معروف و نهی از منکر ضروری است.

۱۴) با توجه به اینکه روزنامه‌ها و مجلات، بیشترین اطلاعات، اخبار و حوادث گوناگون روز جهان را گزارش می‌دهند؛ از این‌رو اگر با محتوای مناسب، چاپ و با قیمت مناسب‌تری توزیع شوند، می‌توانند از بهترین زمینه‌های برای گذراندن اوقات فراغت نوجوانان و جوانان باشند.

۱۵) یکی از برنامه‌ها در اوقات فراغت قشر جوان، استفاده از صدا و سیماست؛ پس باید مسئولان آن، ضمن توسعه کمی و کیفی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی به منظور جلب نظر نوجوانان و جوانان برنامه‌هایی را تهیه و پخش کنند که با ویژگی‌های سنی دوره نوجوانی و جوانی هماهنگی بیشتری داشته باشد.

۱۶) به منظور استقبال هر چه بیشتر نوجوانان و جوانان از برنامه‌هایی که مسئولان برای غنابخشی اوقات فراغت آنان طراحی می‌کنند، باید از نظرات مخاطبان هر شهرستان استفاده شود. عبارت‌اند از: توجه دولت و مسئولان و متولیان تعلیم و تربیت به ورزش نوجوانان و جوانان برای استفاده مطلوب

از اوقات فراغت، متناسب با ویژگی‌های جسمی و روانی آنان؛

ب. اهمیت و ارزش بیشتر دادن به فعالیت‌های هنری متناسب با استعدادها دانش‌آموزان و دانشجویان؛

ج. تقویت پایگاه‌های مقاومت بسیج برای غناسازی اوقات فراغت و هدایت نوجوانان و جوانان به سمت ارزش‌های اسلامی؛

د. رشد کمی و کیفی کتب، مجلات و... در زمینه مطالب علمی، متناسب با خصوصیات روانی نوجوانان و جوانان برای اشتغال آنان به مطالعه و کسب ارزش‌های اجتماعی؛

ه. توجه بیشتر رسانه‌های جمعی به مسأله نوجوانان و جوانان و برنامه‌های متنوع برای سرگرم کردن نوجوانان و جوانان.

پی‌نوشت:

۱. ذاریات/ ۵۶.
۲. ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۳۴۸، شماره ۹۸۹.
۳. بقره/ ۲۴۲.
۴. تصنیف غر الحکم و درر الکلم، شماره ۴۷۴۹، ص ۲۳۶.
۵. نهج البلاغه، کلمات قصار، شماره ۳۹۰.
۶. شیخ صدوق، خصال، ج ۲، ص ۳۹۳.
۷. الکافی، ج ۲، ص ۲۳۹.
۸. همان، ص ۱۵۰.
۹. همان، ص ۱۵۱.
۱۰. شیخ مفید، الاختصاص، ص ۳۰.
۱۱. مائده/ ۲.
۱۲. آل عمران/ ۱۳۷؛ همچنین ر.ک: انعام/ ۱۱ و ابراهیم/ ۳۶.
۱۳. حج/ ۴۶.
۱۴. نمل/ ۶۹؛ همچنین ر.ک: روم/ ۴۲.
۱۵. عنکبوت/ ۲۰.
۱۶. روم/ ۹؛ همچنین ر.ک: یوسف/ ۱۰۹؛ فاطر/ ۴۴؛ مؤمن/ ۲۱-۲۲ و ۸۲؛ محمد/ ۱۰.
۱۷. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۲۲۱.
۱۸. دیوان امیر المؤمنین(ع)، حسین بن معین الدین میبیدی، تصحیح مصطفی زمانی، ص ۱۳۹.

مشکلات نهادهای متولیه اوقات فراغت

در کشور ما متولی مشخصی برای اوقات فراغت وجود ندارد و سازمان‌های مختلف نظیر وزارت ورزش و جوانان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش و... هر یک به سهم خود، فعالیت‌هایی را برای غنابخشی به اوقات فراغت اقشار مختلف جامعه به انجام می‌رسانند.

اگر بخواهیم به طور اجمالی، اسامی دستگاه‌های اجرایی، وزارتخانه‌ها و نهادهای متولی یا فعال در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های فراغتی را نام ببریم علاوه بر اسامی قبلی باید به اسامی نهادها و مؤسساتی همچون: وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت جهاد کشاورزی، کمیته امداد امام خمینی، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بسیج، سازمان تربیت بدنی و... نیز اشاره کنیم. این سازمان‌ها با ساخت و تجهیز اردوگاه‌ها، ورزشگاه‌ها، مراکز تفریحی، سینماها، موزه‌ها و... در غنابخشی به اوقات فراغت، دخیل هستند؛ بدون اینکه از سیاست و برنامه واحدی تبعیت کنند.

ارزیابی فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی از آغاز تا کنون، مبین آن است که هر تابستان، حداکثر ۱۰ درصد از نوجوانان و جوانان کشور به صورت پراکنده، مقطعی و موردی، تحت پوشش فعالیت‌های فراغتی دستگاه‌های فرهنگی قرار گرفته و از امکانات ملی سود جست‌اند که البته دستگاه‌های غیر فرهنگی نیز در محدوده شرح وظایف خود به بخشی از جوانان به صورت مجزا خدمات‌رسانی کرده‌اند؛ اما در مجموع، فقدان نظارت ملی و اعتبار ویژه، نداشتن تشکیلات لازم و تشتت در سیاست‌گذاری، سبب پراکندگی امور و بهره‌مندی مقطعی و محدود جوانان از فرصت‌های فراغتی شده و عمده نیازهای جوانان در تابستان بی‌پاسخ مانده است.

از مهم‌ترین سؤالاتی که در بحث اوقات فراغت مطرح است، تعیین متولی یا متولیان اصلی آن است. چه کسی اوقات فراغت را در سطح جامعه و به‌ویژه برای جوانان سامان می‌دهد و چه کسی پاسخ‌گوی مشکلات ناشی از فقدان برنامه‌ریزی درست اوقات فراغت است.

کار، تفریح، رفت و آمد و سکونت، چهار عملکرد اصلی زندگی به شمار می‌رود. در مجتمع‌های زیستی اولیه که از ساختار ساده و جمعیت کمی برخوردار بودند، برنامه‌ریزی خاصی برای تحقق این عملکردها انجام نمی‌پذیرفت و همه امور، خودبه‌خود و بدون اندیشه و نظم خاصی انجام می‌شد. با افزایش جمعیت و پیچیده شدن ساختار جوامع، نیاز به برنامه‌ریزی در همه این زمینه‌ها آشکار شد و رشته‌های تخصصی برنامه‌ریزی شغلی، برنامه‌ریزی حمل و نقل، برنامه‌ریزی مسکن و همچنین برنامه‌ریزی برای گذران اوقات فراغت با هدف سامان بخشیدن به این عملکردها پدید آمد و در همه جوامع از جمله جامعه ما گسترش پیدا کرد.

یکی از اموری که در جامعه ما کمتر به آن توجه شده است، برنامه‌ریزی برای گذران اوقات فراغت است. شاید دلیل این کم‌توجهی، وجود مشکلات و بحران‌های کوچک و بزرگ در سایر بخش‌ها باشد. به هر حال امروزه نیاز به برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت همه مردم و از جمله جوانان، به شدت احساس می‌شود؛ زیرا ایام فراغت، زمانی است که اگر به‌درستی از آن استفاده شود، سبب تعالی و رشد انسان می‌شود و اگر هدر شود، سبب تباهی می‌شود و حتی عملکرد سایر بخش‌های زندگی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

ارزیابی فعالیت‌های

دستگاه‌های اجرایی از آغاز تا کنون، مبین آن است که هر تابستان، حداکثر ۱۰ درصد از نوجوانان و جوانان کشور به صورت پراکنده، مقطعی و موردی، تحت پوشش فعالیت‌های فراغتی دستگاه‌های فرهنگی قرار گرفته و از امکانات ملی سود جست‌اند

دیر کرد می‌تواند به عنوان شاخصی منفی در جذب کارکنان مراکز فراغتی عمل کند. کمبود اعتبار بر تمامی مراحل، یعنی از مرحله احداث اماکن فراغتی گرفته تا مرحله نگهداری و ارائه خدمات تأثیر می‌گذارد و به عبارتی، مادر دیگر اختلالات در این بخش است.

۲. کمبود و غیراستاندارد بودن امکانات و فضاهای فراغتی

امکانات گذران اوقات فراغت در کشور به نسبت جمعیت، اندک است و تکاپوی نیاز موجود را نمی‌کند. تلاش وافر برای ساخت‌وساز بناهای فراغتی به عمل آمده است؛ ولی جمعیت رو به تزاید جوان کشور، محتاج فضاهای بسیار وسیع‌تری است.

گزارش معاونت فرهنگی امور عمرانی وزارت کشور درباره کمبود فضاهای فراغتی چنین می‌گوید: در همه شهرها، کمبود امکانات و فضاهای اوقات فراغت، محسوس است؛ به‌ویژه در شهرهای کوچک، کمبود زیادی در این باره

وجود دارد. در مشهد به ازای هر ۹۰۳۴۳ نفر، یک پارک و برای هر ۳۱۶۲۰۲ نفر یک سینما وجود دارد.

کمبود بودجه، مهم‌ترین مشکل شهرداری‌ها برای توسعه فضاهای فرهنگی و تفریحی است. احداث پارک، فضاهای ورزشی و... به ترتیب،

فعالیت عمده شهرداری برای ایجاد امکانات اوقات فراغت است. از نظر مردم، پارک‌های محلات، سینما، میدان ورزش و کتابخانه، امکانات سخت‌افزاری مطلوبی برای گذران اوقات فراغت است.

شهرسازی، تنها مؤسسه برای گذراندن اوقات فراغت است که بخش خصوصی در احداث و اداره آن نقش فعال دارد. تعداد این نوع مراکز نیز بسیار اندک است.

حسب منبع قبلی ۲۵ درصد پاسخ‌گویان اعلام کرده‌اند که وقت فراغت خود را خارج از منزل سپری می‌سازند. از میان فعالیت‌های زمان فراغت که در خارج از منزل انجام می‌شود، رفتن به گردشگاه‌های حومه شهر، پارک، قدم‌زدن در خیابان‌ها، دیدار و... اهمیت بیشتری دارد. شرکت در کلاس‌های هنری و کمک‌آموزشی، سهم اندکی دارد که علت اصلی آن کمبود امکانات در این باره است.

حسب همین تحقیق فقدان یا کمبود مراکز ورزشی، هنری و تفریحی مهم‌ترین مشکل مردم در گذران فراغت است و تنها ۶/۷٪ از پاسخ‌گویان از امکانات موجود رضایت داشته و در مقابل ۴۶/۶ درصد نارضایتی خویش را ابراز کرده‌اند.

رفع کمبودها و کاهش نارضایتی مردم از نحوه گذراندن اوقات فراغت در شهر، نیازمند فعالیت بیشتر

شهرداری‌ها در زمینه توسعه فضاهای فرهنگی و تفریحی

است. گزارش پژوهش سازمان ملی جوانان درباره

فضاها و امکانات ملی، مشکل موجود را این‌گونه بیان می‌دارد:

از آنجا که فضاها و امکانات ملی به اندازه کافی و متناسب با رشد

جمعیت و نیازهای جدید نسل جوان توسعه پیدا نکرده است. حکومت، ابزارهای لازم برای

هدایت، کنترل و سامان‌دهی میلیاردها [دقیقه] وقت فراغت جوانان را ندارد؛ حتی می‌توان گفت

امکانات

گذران اوقات فراغت

در کشور به نسبت جمعیت،

اندک است و تکاپوی نیاز موجود

را نمی‌کند. تلاش وافر برای

ساخت‌وساز بناهای فراغتی به عمل

آمده است؛ ولی جمعیت رو به تزاید

جوان کشور، محتاج فضاهای

بسیار وسیع‌تری است.

که جوانان در حال حاضر از حداقل تسهیلات فراغتی مانند ورزشگاه‌ها یا زمین‌های بازی برای تخلیه انرژی مترکم خود، کتابخانه و تفرجگاه کافی در نزدیکی محل زندگی خود محروم‌اند و کمتر مشاهده می‌شود که مسئولان شهری

در احداث شهرک‌ها و عمران روستاها به موضوع گذران اوقات فراغت

جوانان در طرح‌های هادی و نقشه جامع شهرک‌ها از قبل توجه کرده باشند.

علاوه بر کمبود مراکز تفریحی، غیر استاندارد بودن، قدمت و فقدان شرایط لازم از دیگر معضلات مراکز فراغتی کشور است.

محوطه‌های خاکی، سرویس‌های غیر

بهداشتی، نبودن آب سالم، کوچک‌بودن فضا به نسبت جمعیت استفاده کننده، از مشکلاتی هستند که لذت استفاده از زمان فراغت را به تلخی بدل می‌سازند.

لوازم و ادوات تفریحی بسیاری از مراکز تفریحی، مستهلک و آسیب‌زا هستند و احتمال تخریب آنها و وارد شدن صدمات جسمانی به بهره‌مندان همچون سقوط، خراشیدگی و پارگی پوست، شکستگی استخوان و حتی مرگ وجود دارد. درباره تأسیسات ورزشی مشکل دو چندان می‌شود. فضاهای ورزشی با استانداردها سازگار نیستند و کثرت استفاده از آنها روند تخریب و استهلاک آنها را سرعت می‌بخشد.

۳. عدم استفاده بهینه از امکانات موجود

بیشتر دستگاه‌های اجرایی، خود را در برابر گذراندن اوقات فراغت جوانان مسئول نمی‌دانند و کمتر اتفاق می‌افتد که تسهیلات و امکانات

بدون استفاده خود اعم از: فضاهای ورزشی، اردوگاهی و تفریحی را - که بیشتر اوقات سال بدون استفاده است - در اختیار نوجوانان و جوانان محله‌ها قرار دهند؛ از این‌رو بهره‌برداری از این امکانات محدود، زمان فعالیت آنها کم و گستره کمی بهره‌برداری در حد کارکنان و خانواده‌های آنهاست.

پاره‌ای

از سنت‌ها در جامعه،

توزیع مطلوب استفاده از فراغت

را دچار اختلال می‌سازد. تصور

بخشی از مردم ما این است که گذران

اوقات فراغت در بیرون خانه، مختص

مردان و پسران است. دختران باید

در خانه، فراغت خویش را

سپری کنند.

بسیاری از امکانات فراغتی به دلیل کمبود اعتبارات و یا فقدان پشتیبانی بدون تکلیف

مانده‌اند؛ برای مثال بسیاری از سینماهای کشور که قبل از انقلاب تأسیس شده‌اند، به دلیل فقدان فیلم مناسب، بدون استفاده مانده‌اند یا بسیاری از

پارک‌ها به علت کمبود امکانات جانبی

با حداقل ظرفیت و فقط برای قدم‌زدن، استفاده می‌شوند.

۴. فقر مالی و گرانی امکانات فراغتی

شاید برخی والدین با قدم‌زدن در پارک به آرامش خاطر برسند؛ ولی فرزندان ایشان و به‌ویژه نوجوانان و جوانان از مراکز فراغتی، انتظاری بیش از قدم‌زدن دارند. با عنایت به فقر مالی و با توجه به اینکه تعداد قابل توجهی از خانواده‌های کشور، زیر خط فقر قرار دارند، استفاده مطلوب ایشان از مراکز تفریحی، همچون سینماها، موزه‌ها، ورزشگاه‌ها، فرهنگسراها، شهربازی‌ها و... به‌راحتی میسر نیست.

پایین‌بودن درآمد این خانواده‌ها از یک سو و گران‌بودن برنامه‌های اوقات فراغت از سوی دیگر، استفاده از مراکز معدود فراغتی را برای تعداد کثیری از خانوارها سخت و یا ناممکن می‌سازد. تأسیس مراکز فراغتی رایگان یا ارزان می‌تواند در

توسعه فرهنگ استفاده از این اوقات، مفید باشد. مشکلات مالی، حتی برگزاری اردوهای دانش‌آموزی را دچار بحران ساخته است. حسب نتایج یک پژوهش، نیمی از اردوهای مدارس شاهد در سال ۷۰ برگزار نشد. در نتایج این تحقیق آمده است که پایین‌بودن دستمزد عوامل اجرایی در کاهش تعداد اردوها مؤثر بوده است. همچنین در این اردوها استفاده از مدرس مجرب و متعهد، به دلایل عدیده، از جمله پایین‌بودن دستمزد با مشکل، مواجه شده است.

لازم می‌دانیم انتهای بحث را با ذکر سخنان آقای میرباقری رئیس سازمان ملی جوانان درباره کاستی امکانات فراغتی به پایان ببریم. ایشان می‌گویند: تهرانی‌ها که بهترین وضعیت را در مقایسه با جوانان ایرانی دارند، به ۲۰ درصد نیازهای فرهنگی خود می‌رسند؛ در حالی که امکانات فرهنگی و هنری، حدود ۵۰۰ شهر کشور در حد صفر است.

ب) موانع و مشکلات فرهنگی

۱- سنت‌ها و عادات و آداب اجتماعی

پاره‌ای از سنت‌ها در جامعه، توزیع مطلوب استفاده از فراغت را دچار اختلال می‌سازد. تصور بخشی از مردم ما این است که گذران اوقات فراغت در بیرون خانه، مختص مردان و پسران است. دختران باید در خانه، فراغت خویش را سپری کنند. این رویه در تهران و شهرهای بزرگ به قوت گذشته نیست؛ ولی همچنان، بسیاری از خانواده‌های شهرستانی، فراغت بیرون از خانه را برای دختران نمی‌پسندند.

۲. غرب زدگی، تأثیرات آن و...

تأثیر فرهنگ غرب از جمله مسائلی است که در شیوه‌های گذران فراغت دیده می‌شود. تلاش می‌شود شیوه‌های گذراندن این اوقات، مبتنی بر فرهنگ اسلامی و ایرانی تدارک شود؛ اما تأثیر از

الگوهای غربی از جمله در مواردی همچون اختلاط زن و مرد باعث شده است که از این روش‌ها جلوگیری شود. این مسأله با عنایت به افراط‌ها و تفریط‌ها در نهایت به ضرر گذران مطلوب فراغت، تمام می‌شود.

۳. ناتوانی نهاد خانواده در مدیریت اوقات فراغت

امروزه بر اثر تحولات اجتماعی و اقتصادی جامعه و توسعه ارتباطات و صنعت، فعالیت‌های فراغتی، نزد بسیاری از جوانان از حالت سنتی به صورت مدرن در آمده است و هزینه‌های گرانی را از خانواده، طلب می‌کند؛ از این رو اولاً: در خانواده‌های کم درآمد، آن دسته از برنامه‌های فراغتی که به امکانات گران، مربی و راهنما و پرداخت مبالغی پول و هزینه نیاز دارد، به دلیل سایر اولویت‌ها و نیازهای خانواده به‌ویژه در بُعد معیشتی و رفاهی در اولویت قرار ندارد و هیچ‌گاه به اجرا در نمی‌آید؛ ثانیاً: از آنجا که خانه و خانواده قادر نیست که با روش‌های فعال اوقات فراغت به هیجان و انرژی فراوان نهفته در سرشت جوانان پاسخ گوید، بیشتر اوقات تابستان، با رهاشدن فرزندان از دایره نظارت و مدیریت خانواده، همراه است و تنها بعضی سرگرمی‌های غیرفعال و رفع نیازهای جسمانی برای جوانان در خانه رقم زده می‌شود؛ علاوه بر این، اصطکاک با سایر اعضای خانواده و فقدان آرامش در خانه سبب می‌شود که خود جوانان نیز مایل به گذراندن ساعاتی از زمان فراغت خود در بیرون از منزل و خارج از نظارت والدین باشند.

۴. ناآگاهی از مراکز فراغت و ناآشنایی با این نوع مراکز

بسیاری از خانواده‌ها با مراکز تفریحی، مخصوصاً مراکزی که صبغه فرهنگی و هنری دارند، بیگانه‌اند؛ برای مثال، بسیاری از مردم، از موزه‌های شهر خود

بازدید نکرده‌اند و آدرس این مراکز را نمی‌دانند یا بسیاری از انجمن‌های هنری و تفریحی، کلوپ‌های ورزشی و باشگاه‌ها آشنایی ندارند.

۵. استفاده نکردن از نیروهای فرهنگی و آموزش دیده در مراکز فراغتی

فرهنگ فراغت در جامعه ما جایگاه مطلوب خود را نیافته است؛ از این رو نیروی انسانی این بخش، فاقد کمترین اطلاعات است در نتیجه، بهره‌مندان از این مراکز، گرفتار مسائل حاشیه‌ای و اختلاف با نیروهای اجرایی این مراکز می‌شوند و به جای ایجاد آرامش و رفع خستگی، رنجور و با خاطره‌ای ناخوشایند، محیط را ترک و خیال تجدید دیدار را از ذهن خود پاک می‌کنند.

۶. دغدغه نداشتن جامعه در بارع فراغت

فراغت، یک معضل است، یک مشکل است، یک گرفتاری است که باید به جنگ آن رفت. این نوع نگرش که متأسفانه در بین بسیاری دیده می‌شود، خود معضلی فرهنگی است. جامعه‌ای که فراغت را یک فرصت ندانند، بلکه آن را یک زحمت بدانند توان استفاده بهینه از آن را نخواهند داشت.

در جامعه ما معضل فراغت با آغاز فصل تابستان متولد می‌شود، چند صبحی از لرزش‌های آن تملان می‌لرزد و با فرارسیدن اواسط تابستان، لرزه‌ها و پس‌لرزه‌ها تمام و آغاز سال تحصیلی

به معنای اتمام این معضل هر ساله است. این نوع نگرش خود، معضل اصلی برنامه‌ریزی برای این اوقات است. جامعه باید از مقوله یا پدیده وقت آزاد شهروندان، به‌منزله ابزاری برای رشد، وابستگی ملی و افزایش انرژی و شادمانی آنها بهره بگیرد و آن را فرصت مغتنمی برای بهره‌برداری این وقت عزیز بداند، به پیشوازش برود و آن را به نیروی محرکی بدل سازد که همه و حتی حکومت و ساختار سیاسی - اجتماعی از آن سود و سرمایه ببندوند.

۷. تجدیدی و کلاس‌های جبرانی تابستانی

فراغت تابستانی بسیاری از خانوارها، تحت تأثیر کلاس‌های جبرانی ناشی از تجدیدی فرزندان مختل می‌شود.

۸. کیفیت پایین تولیدات فرهنگی

تماشای تلویزیون و گوش کردن به رادیو، دو شیوه پرطرفدار گذران فراغت است. جا دارد به این مقوله‌ها توجه جدی بشود؛ زیرا متأسفانه برنامه‌های تلویزیونی از کیفیت پایینی برخوردارند. فیلم‌های سینمایی نیز همین سرنوشت را دارند. سینمای فعلی، گرفتار عوام‌زدگی و لمینیسیم شده است؛ اما طرفداران اندک خود را نیز از دست داده است؛ به نحوی که نه تنها هیچ تقاضایی برای ساخت سینمای جدید وجود ندارد؛ بلکه سینماهای موجود در حال تعطیل‌اند.

در زمینه موسیقی، تئاتر و برخی هنرهای دیگر نیز شاهد افول و نزول می‌باشیم و تعداد بهره‌مندان از این نوع هنرها و مراکز عرضه آنها در سال‌های اخیر به شدت کاهش یافته است. این فرآیند به‌حدی واضح و تأمل‌برانگیز است که می‌توان از آن تحت عنوان بحران هنری و فرهنگی یاد کرد. در زمینه سرانه مطالعه، اعم از کتاب، مجله و روزنامه نیز مراجعه به شمارگان کتاب‌ها مؤید

بحران موجود است. می‌توان گفت که کشور ما از حیث سرانه مطالعه و از نظر شمارگان نشریات، اعم از کتاب و مطبوعات در ردیف‌های انتهایی جداول بین‌المللی قرار دارد و می‌توان ادعا کرد که در سال‌های اخیر، این روند نزولی، شدت یافته است.

ج) مشکلات اجرایی و تشکیلاتی

در این باره در گزارش سازمان ملی جوانان چنین آمده است:

بیشتر دستگاه‌های اجرایی، خود را در برابر گذران فراغت جوانان مسئول نمی‌دانند و این مسأله را تنها در حوزه وظیفه خانواده‌ها، مدارس و دستگاه‌های فرهنگی کشور می‌بینند و همکاری شایسته‌ای با نهادهای متصدی در این زمینه ندارند.

از این رو کمتر اتفاق می‌افتد که تسهیلات

و امکانات بدون استفاده آنها اعم از: فضاهای ورزشی، اردوگاهی و

تفریحی در دسترس نوجوانان و جوانان محله‌ها قرار گیرد.

این اماکن در بیشتر اوقات سال، بدون استفاده است و

در مجموع، بهره‌برداری از آنها محدود، زمان فعالیت آنها کم

و گستره کمی بهره‌برداران در حد کارکنان و خانواده‌های آنهاست.

مطالعات، نشان می‌دهد که نظارت ملی

بر پروژه ایام فراغت اعمال نمی‌شود، اعتبار ویژه‌ای برای آن منظور نشده است و نداشتن تشکیلات لازم

و تشتت در سیاست‌گذاری‌ها به پراکندگی امور و بهره‌مندی مقطعی و محدود جوانان از امکانات ملی

و فرصت‌های فراغتی منجر شده است.

مناسب است به مفاد گزارش سازمان ملی جوانان در این باره اشاره کنیم:

در شرح وظایف و مأموریت‌های چندین دستگاه فرهنگی و اجرایی کشور، موضوع زمان فراغت گنجانده شده است؛ ولی متأسفانه هیچ دستگاهی، خود را مسئول اصلی آن نمی‌داند؛ به‌ویژه هنگامی که از فعالیت‌های فراغتی جوانان سخن به میان می‌آید، آنها محدودیت‌های اعتباری خود را مطرح می‌کنند. ارزیابی فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی طی چند سال اخیر، مبین آن است که هر تابستان، حداکثر حدود ۱۰ درصد از نوجوانان و جوانان کشور به صورت پراکنده، مقطعی و موردی، تحت پوشش دستگاه‌های فرهنگی و مسئول قرار می‌گیرند و از امکانات ملی و اردوگاهی بهره‌مند می‌شوند.

البته دستگاه‌های غیر فرهنگی نیز در محدوده شرح وظایف خود، بخشی از جوانان را به

صورت مجزا تحت پوشش قرار می‌دهند؛ ولی از انسجام و

مدیریت متمرکز برخوردار نیستند؛ از این رو عمده

نیازهای جوانان در تابستان بدون تکلیف و بی‌پاسخ

می‌ماند. بررسی‌های اولیه «سازمان ملی جوانان» در این

بازار نشان می‌دهد که فقدان نظارت ملی و اعتبار ویژه، نداشتن

تشکیلات لازم و تشتت در سیاست‌گذاری، سبب پراکندگی امور و بهره‌مندی مقطعی و

محدود جوانان از امکانات ملی و فرصت‌های فراغتی شده است.

در انتها برای بهره‌مندی از نظرات سایر محققان به پاره‌ای دیگر از موانع و معضلات اشاره می‌شود

با این گمان که تصویر واضح‌تر و کامل‌تری از مشکلات پیش رو ترسیم شود:

ابتدا برای مقایسه، نتایج یک مطالعه در سال‌های پیش از انقلاب (۱۳۴۹) عرضه می‌شود. در این تحقیق پاسخ‌گویان، مهم‌ترین مشکلات جوانان از لحاظ گذران فراغت را به شرح ذیل، طبقه‌بندی کرده‌اند:

گزارش سازمان ملی جوانان نیز در جمع‌بندی خود (سازمان ملی جوانان - ۱۳۸۱) اهم موانع موجود درباره گذران فراغت جوانان را این‌گونه طبقه‌بندی کرده است:

درصد پاسخ‌گویان	نوع مشکل	درصد پاسخ‌گویان	نوع مشکل
۳۰/۱	کمبود امکان و وسایل تفریح	۴/۴	نداشتن آزادی کامل
۱۹/۳	بیکاری و نداشتن هدف و برنامه	۲/۷	عدم امکانات مالی
۱۳/۸	نداشتن محیط سالم و مناسب	۱/۹	عادت نکردن به مطالعه
۱۱	مسأله جنسی - هوس‌بازی و بی‌بندوباری - اعتیاد	۰/۷	مشکلی نیست
۵/۷	کمبود کتابخانه و کتب	۰/۸	نمی‌داند
۴/۶	تنهایی و نداشتن دوست و مصاحب	۴/۲	سایر پاسخ‌ها
۴/۶	کمبود محیط‌های ورزشی		

(۱) فقدان شناخت، آگاهی و حساسیت کافی مسئولان و جامعه، درباره اوقات فراغت جوانان و

- ۱۲) نبود ضمانت اجرایی برای مصوبات شورای سازمان؛
 ۱۳) فقدان تشکل‌های صنفی ورزشی؛
 ۱۴) قانونمند نبودن فعالیت‌های حرفه‌ای در ورزش؛
 ۱۵) توسعه ناموزون جرایم ورزشی؛
 ۱۶) توزیع نابرابر امکانات و منابع در سطح کشور؛
 ۱۷) نبود تناسب بین امکانات ورزشی و نیازهای ورزشی در جامعه؛
 ۱۸) وجود نداشتن تأسیسات مناسب برای فعالیت‌های ورزشی گروه‌های خاص (بانوان، کودکان، جانبازان و معلولان)؛
 ۱۹) ایجاد تأسیسات ورزشی بدون در نظر گرفتن نیازها و اولویت‌ها؛

- ۲۰) کمبود تجهیزات ورزشی مناسب، و وابستگی به خارج برای تهیه وسایل استاندارد؛
 ۲۱) محدودیت منابع مالی لازم برای اداره فدراسیون‌ها، انجمن‌های بانوان، هیئت‌های ورزشی و واحدهای اجرایی؛
 ۲۲) کافی نبودن تسهیلات بانکی برای سرمایه‌گذاری در امر ورزش؛
 ۲۳) مشارکت ضعیف بخش خصوصی در ایجاد اماکن ورزشی؛
 ۲۴) کم‌توجهی به ورزش کارکنان دستگاه‌های دولتی و غیردولتی؛
 ۲۵) استفاده غیر بهینه از امکانات موجود؛
 ۲۶) ناتوانی در نگهداری تأسیسات ورزشی موجود به علت کمبود نیروی انسانی و اعتبارات کافی.

پی‌نوشت:

۱. برگرفته از: بررسی وضعیت اوقات فراغت جوانان، ص ۲۰۲-۲۱۴.
 ۲. همان، ص ۲۱۴-۲۱۵.

- نوجوانان به‌ویژه در فصل تابستان؛
 ۲) فقدان اراده‌ای ملی از سوی دولت و نهادهای وابسته به آن برای پرداختن به موضوع و مسأله وقت آزاد جوانان؛
 ۳) فقدان طرحی جامع و جوان‌پسند و دستگاه‌ها برای این موضوع و راه‌های پرداختن به آن؛
 ۴) فقدان هماهنگی کافی میان نهادها و سازمان‌های متولی؛
 ۵) فقدان حمایت کافی از نهاد و سازمانی ملی و توانمند برای پرداختن به فرصت فراغت؛
 ۶) کمبود منابع مالی، انسانی و فیزیکی در جامعه؛
 از آنجا که ورزش و تربیت بدنی، یکی از محوری‌ترین شیوه‌های گذران اوقات فراغت است و به جهت کثرت بهره‌مندان از ورزش، مناسب دیدیم مشکلات و تنگناهای ورزش کشور را مستقلاً و با استفاده از مطالعات و پژوهش‌های سازمان تربیت بدنی ارائه کنیم.
 د) مشکلات و تنگناهای سازمان تربیت بدنی
 اهم مشکلات و تنگناهای سازمان تربیت بدنی به شرح ذیل است:
- ۱) ناهماهنگی بین نهادهای ورزشی کشور؛
 ۲) پیروی نکردن دستگاه‌ها و نهادهای ورزشی از سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلی تعیین شده؛
 ۳) چندگانگی مراکز تصمیم‌گیری در بخش تربیت بدنی و ورزش؛
 ۴) فقدان نظارت بر اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های تربیت بدنی؛
 ۵) ناهماهنگی بین مراکز تحقیقاتی و پژوهشی ورزشی در سطح کشور؛
 ۶) نبود ضوابط مشخص برای نظارت و ارزشیابی کیفی فعالیت‌های واحدهای ورزشی؛
 ۷) فقدان ارتباطات کافی کارشناسی یا مراکز علمی و اجرایی در سطح جهان؛
 ۸) نگرش نامطلوب مسئولان به تربیت بدنی و ورزشی به‌منزله نیاز اساسی و عامل مهم تربیتی؛
 ۹) تناسب‌نداشتن تشکیلات سازمانی با نیازهای واقعی بخش؛
 ۱۰) بی‌توجهی به ورزش‌های پایه؛
 ۱۱) کمبود نیروی متخصص و نارسایی در امر آموزش؛

سیاست‌های اجرایی

۱) کودکان، طبق منشور سازمان ملل، حق زندگی و رشد (شامل آموزش، تفریح و فراغت) را دارند. باید این تضمین ایجاد شود که جوانان به تناسب مدارج تحصیلی، قابلیت‌ها و توانایی‌های خود، به کار مناسب دسترسی داشته باشند.

۲) اوقات فراغت، قلمرو مشروع و ارزشمندی است که جوانان، هویت خویش را در آن می‌یابند. دولت در همه سطوح باید این تضمین را ایجاد کند که تسهیلات مناسب در اختیار جوانان قرار گیرد؛ به نحوی که مشارکت مستمر و نیز نگرش سازنده آنها را به تفریحات سالم جلب کند.

۳) فعالیت‌های جدی فراغتی را می‌باید از طریق برنامه‌هایی مثل ورزش، انواع سرگرمی‌ها و فعالیت‌های هنری در جوانان تقویت کرد تا از این طریق، تعامل آنها با بزرگسالان برقرار شود، انسجام و یگانگی بیشتری در اعضای محلات و اجتماعات شکل گیرد، و نیز استقلال عمل، عزت نفس و توانایی جوانان تقویت شود.

۴) جوانان را باید به صورت غیرحرفه‌ای و برای سرگرمی، وارد فعالیت‌های فراغتی شوند و یا در فعالیت‌های داوطلبانه شرکت کنند. این فعالیت‌ها را نه تنها برای رضایت فردی و تقویت اجتماع خود، بلکه با انگیزه یافتن مسیر شغلی و حرفه‌ای در پرداختن به این‌گونه فعالیت‌ها انجام دهند.

۱-۴) مربیان و دست‌اندرکاران فعالیت‌های فراغتی جوانان باید به تک‌تک جوانان کمک کنند، زمینه‌های مورد علاقه و در دسترس برای پرداختن به فعالیت‌های فراغتی (ترجیحاً بیش از یک زمینه) را کشف کنند. بهتر است فعالیت‌هایی توصیه و انتخاب شوند که بالقوه برای جوانان جاذبه داشته و ارضا کننده باشند و مدت‌های طولانی بتوانند بدان‌ها بپردازند.

روزبه‌روز مهم‌تر می‌شوند و به عرصه سرگرمی و فراغت در حوزه خصوصی و عمومی ورود می‌یابند. از سوی دیگر ناآشنایی گسترده جوانان ایرانی برای کار با این فناوری‌ها را نباید از نظر دور داشت؛ از این‌رو باید درباره کار با این وسایل و نیز نقش این امکانات (به‌ویژه اینترنت و بازی‌های رایانه‌ای)

(یا شورای عالی جوانان)، در مقام متولی خاص مسائل جوانان می‌تواند با تقویت و ایجاد مراکز جوانان و خدمات مشاوره‌ای برای آن دسته که در جست‌وجوی کار و یا سرگرمی هستند، نقش فعالی ایفا کند.

۴-۶) فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی (I.C.T)

۲-۴) دسترسی منصفانه به برنامه‌های فراغتی، سهم اساسی در بهبود کیفیت زندگی جوانان دارد. دسترسی به اوقات فراغت باید فارغ از محدودیت‌های طبقاتی و جنسیتی باشد. همچنین، تسهیلات و خدمات لازم می‌باید در اختیار کسانی قرار گیرد که به لحاظ اقتصادی و اجتماعی از محرومیت برخوردارند.

۳-۴) روند خصوصی‌شدن ارائه کالاها و خدمات اوقات فراغت به جوانان در بخش‌های عمومی (سالن‌های سینما و تئاتر، باشگاه‌های ورزشی، ویدئوکلوب‌ها، نوارخانه‌ها، کتابخانه‌ها و...)، می‌باید در توان درجه‌ای جوانان باشد و بر کیفیت گذران وقت آزاد آنها نظارت شود تا علاقه جوانان را به خود حفظ کند.

۴-۴) باید همه تلاش‌های ممکن را به کار بست تا جوانان بیکار را از برنامه‌های فراغتی رایگان یا کم‌هزینه و در مکان‌های دولتی باخبر شوند. دست‌اندرکاران این‌گونه خدمات می‌باید متوجه محرومیت مالی جوانان بیکار باشند و تا حد امکان، برنامه‌های خود را به این گروه‌ها با نرخ کمتر و در ساعات کم‌مشتری عرضه کنند. جلساتی را می‌توان برای تقویت انگیزش این‌گونه جوانان و زدودن انفعال حاصل از بیکاری برگزار کرد.

۵-۴) وجود سازمان‌دهی برای رهبری جوانان و دادن بینش فردی و ارزش‌های روشن اخلاقی به آنها ضروری به نظر می‌رسد. سازمان ملی جوانان

روند

خصوصی شدن ارائه

کالاها و خدمات اوقات فراغت

به جوانان در بخش های عمومی

(سالن های سینما و تئاتر، باشگاه های

ورزشی، ویدئو کلوپ ها، نوار خانه ها،

کتابخانه ها و...)، می باید در توان

در جهای جوانان باشد

افکار قالبی و پیش داوری های موجود در این باره، بر طرف شود.

۴-۶) در موضوع اوقات فراغت،

باید همکاری و همسویی بیشتری

بین نهادهایی که به نحوی با جوانان

سر و کار دارند (مثل مدرسه، خانواده و دیگر

سازمان های رسمی) به عمل آید. باید به آنها آموزش داد و از آنان حمایت کرد.

۵-۶) باید مطالعه و تحقیق درباره نقش و آثار پیش گیرانه برنامه های فراغتی در زندگی جوانان آسیب پذیر، با ملاحظه شرایط فرهنگی و محلی صورت گیرد.

۶-۶) لازم است، امکانات مناسب (مالی و غیرمالی) برای حمایت کردن و نشان دادن اهمیت تسهیلات فراغتی برای جوانان آسیب پذیر، فراهم شود.

۶-۷) در برنامه های آموزشی که از طریق مدارس، مراکز مشاوره ای و مراکز مشابه در اختیار جوانان قرار می گیرد، باید مشاوره های فراغتی را نیز گنجانند.

۷) برنامه های تفریحی برای جوانان تا حد امکان با هدایت و رهبری خود جوانان اجرا شوند.

۸) علل و عوامل مؤثر بر وارد شدن جوانان به رفتارهای خطرناک، بررسی شوند.

راهبردها و مهارت های لازم برای اجتناب از رفتارهای خطرناک در اختیار جوانان قرار گیرد.

این گونه مراکز را نقطه اتکایی برای خود بیابند و در صورت مواجهه با خشونت (چه در خانواده و چه در

اجتماع) و یا به جای پرسه زدن در خیابان و ارتکاب رفتارهای ضد

اجتماعی، به آنها پناه برند.

۶) با توجه به اهمیت آموزش گذران اوقات فراغت، این گونه آموزش ها باید در برنامه رسمی و غیررسمی آموزشی دبستان، راهنمایی و دبیرستان گنجانده شوند. در این باره توصیه می شود:

۱-۶) آموزش نحوه استفاده از اوقات فراغت

باید به جوانان در معرض آسیب های

اجتماعی؛ مهارت های لازم را

برای دنبال کردن شیوه بهینه

استفاده از آن بیاموزد و نگرش

مثبت آنها را به زندگی،

فراغت و کار تقویت کند.

۲-۶) باید جوانان آسیب پذیر

را برای اتخاذ تصمیمات بهتر

در ارتقای رشد فردی و اجتماعی

خویش به تبادل نظر متقابل و

داوطلبانه تشویق کرد.

۳-۶) فعالیت های گسترده و فراگیری را باید به کار گرفت تا امکان اتحاد و یگانگی جوانان آسیب پذیر و غیر آسیب پذیر فراهم آید و بدین طریق، موانع،

در ایجاد سرگرمی به آنها آموزش داد.

۵) در تنظیم و تدوین فلسفه، سیاست ها و شیوه های آموزش اوقات فراغت، نکات زیر را باید مد نظر قرار داد:

۱-۵) اتخاذ تدابیری برای به حداقل رساندن آثار فقر؛

۲-۵) توجه کردن به رفاه غذایی و تغذیه کودکان؛

۳-۵) اهمیت دادن به برنامه های لازم برای تقویت رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی نوجوانان و جوانان؛

۴-۵) اتخاذ تدابیری برای محافظت از کودکان در برابر آلودگی محیط زیست به ویژه در شهرهای بزرگ؛

۵-۵) انجام اقداماتی برای

رعایت بهداشت و رفتارهای

صحیح سلامتی در کودکان و

نوجوانان؛

۶-۵) یافتن تمهیداتی برای

ارزیابی، شناسایی و اعطای

کمک های ویژه (و در صورت

لزوم مداخله) به کودکان در

معرض خطرهای بیشتر؛

۷-۵) فراهم کردن برنامه های پس از

مدرسه و یا برنامه هایی در کانون ها و مراکز مربوط به جوانان؛

هدف از این کار، آن است که نوجوانان و جوانان،

آموزش

نحوه استفاده از

اوقات فراغت باید به جوانان

در معرض آسیب های اجتماعی؛

مهارت های لازم را برای دنبال کردن

شیوه بهینه استفاده از آن بیاموزد

و نگرش مثبت آنها را به

زندگی، فراغت و کار

تقویت کند.

راه کارهای عملی

۱) ورزش در اولویت فعالیت‌های مورد علاقه نوجوانان و جوانان برای پرکردن اوقات فراغت قرار دارد؛ از این رو باید ایجاد و توسعه مراکز مختلف ورزشی از قبیل باشگاه‌ها، میادین و سالن‌های ورزشی از طریق مبادی ذی‌ربط ورزشی صورت پذیرد. همچنین باید برای جذب هر چه بیشتر آنان به ورزش، مسابقات و اردوهای مختلف ورزشی را راه‌اندازی و امکان رقابت‌های سازنده بین آنها را فراهم کرد. در این باره راه‌اندازی تمامی رشته‌های ورزشی در همه شهرستان‌ها و برگزاری مسابقات مختلف بین آنها ضروری است.

۲) سکوت حاکم بر کتابخانه‌ها و مطالعه کتاب‌ها می‌تواند نوجوانان و جوانان را به سمت خود بکشاند و از بهترین راه‌ها برای استفاده مطلوب از زمان فراغتشان محسوب شود. البته پیشنهاد می‌شود اولاً: سالن‌های مطالعه کتاب‌ها گسترش یابد؛ ثانیاً: کتاب‌های تخصصی جدید در تمامی رشته‌های علمی، تهیه شود.

۳) مشاهده کتاب‌های گوناگون و جدید، نوجوانان و جوانان را به خرید و مطالعه آنها

تشکیل اردوهای کار در

زمینه‌های تولیدی اعم از

- بررسی شود و از آن رو که
- گسترش هنرهایی مانند
- نقاشی، خطاطی، قالی‌بافی،
- و مانند آن علاوه بر پر
- کردن بهینه اوقات فراغت
- قشر جوان، از نظر مادی هم
- برای آنان و جامعه، دارای ارزش
- اقتصادی است. بر مسئولان امر است
- که برای انجام چنین فعالیت‌هایی، مراکزی را
- دایر و به آموزش نوجوانان و جوانان بپردازند.
- همچنین باید مسابقاتی را برای ترغیب بیشتر
- قشر جوان به این هنرها برگزار کنند.
- پایگاه‌های مقاومت بسیج، یکی از
- مطمئن‌ترین مکان‌ها برای گذران وقت آزاد
- نوجوانان و جوانان است. همچنین با نگرش به
- موقعیت و وضعیت نظام اسلامی‌مان از لحاظ
- سیاسی، فرهنگی، نظامی و... لازم است که
- مسئولان، به برنامه‌های پایگاه مقاومت بسیج،
- عنایت بیشتری مبذول دارند. شایسته است
- که مسئولان، با گسترش فعالیت‌های بسیج
- دانش‌آموزی و دانشجویی، کلاس‌های قرآن،
- احکام و سایر فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی را

- صنعتی، کشاورزی و خدماتی،
- به گونه‌ای که مقرری مشخصی نیز برای
- نوجوانان و جوانان در نظر گرفته شود.
- این امر، باعث استفاده مطلوب از
- وقت آزادشان و نیز سبب رشد
- اجتماعی آنان می‌شود.
- بیشتر از قبل تقویت کنند.
- (۸) فهرستی از سازمان‌های
- دارای توانایی برای
- غنی‌ساختن اوقات فراغت
- نوجوانان و جوانان در فصل
- تابستان، تهیه شود و همراه
- برنامه‌ها و نشانی سازمان‌ها در
- اختیار دانش‌آموزان و دانشجویان و

- شهرستان‌ها قرار گیرد.
- (۹) تشکیل اردوهای کار در زمینه‌های
- تولیدی اعم از صنعتی، کشاورزی و خدماتی،
- به گونه‌ای که مقرری مشخصی نیز برای
- نوجوانان و جوانان در نظر گرفته شود. این امر،
- باعث استفاده مطلوب از وقت آزادشان و نیز
- سبب رشد اجتماعی آنان می‌شود. همچنین،
- دانش‌آموزان و دانشجویانی که از طبقه متوسط
- به پایین باشند، می‌توانند ضمن کار در
- تابستان، هزینه تحصیل خود را نیز تأمین
- کنند.

- (۱۰) با توجه به اهمیت اوقات فراغت در
- سرنوشت نوجوانان و جوانان، باید خود آنان از
- اهمیت این امر و نحوه گذراندنش آگاه باشند.

ترغیب می‌کند؛ از این رو شایسته است که نمایشگاه‌های کتاب در تمامی فصول سال و در همه شهرستان‌ها برپا شود.

(۴) با عنایت به نقش کانون‌های فرهنگی و تربیتی در غنی‌سازی وقت آزاد نوجوانان و جوانان، مسئولان باید برای گسترش فضای فرهنگی کانون‌های فرهنگی و تربیتی، اقدام لازم را معمول و با استفاده از مربیان متعهد و دلسوز به گسترش برنامه‌های مذهبی، ورزشی، هنری، آموزشی و اردوهای مختلف بپردازند.

(۵) با توجه به کمبود فضا برای سپری کردن وقت آزاد نوجوانان و جوانان در سطح کشور، بهتر است علاوه بر فعالیت کانون‌های فرهنگی و تربیتی؛ مدارس و دانشگاه‌ها هم پیش از شروع تعطیلات تابستانی، طرح و برنامه‌ای منطقی و عملی برای گذران این اوقات ارائه دهند. پس باید مدارس و دانشگاه‌ها در تابستان دایر باشند تا نوجوانان و جوانان از امکاناتی نظیر زمین ورزش، کتابخانه، کارگاه و آزمایشگاه بهره‌مند شوند.

(۶) هنر و فعالیت‌های مربوط به آن هم باید

جوان، استفاده از صدا و سیماست؛ پس باید مسئولان آن، ضمن توسعه کمی و کیفی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی به منظور جلب نظر نوجوانان و جوانان برنامه‌هایی را تهیه و پخش کنند که با ویژگی‌های سنی دوره نوجوانی و جوانی هماهنگی بیشتری داشته باشد.

۱۵) به منظور استقبال هر چه بیشتر نوجوانان و جوانان از برنامه‌هایی که مسئولان برای غنابخشی اوقات فراغت آنان طراحی می‌کنند، باید از نظرات مخاطبان هر شهرستان استفاده شود.

اجرای مفید و مؤثر این پیشنهاد، مستلزم توجه به مواردی از جمله موارد زیر است: - ایجاد تنوع در امکانات عرضه شده: افزایش قدرت انتخاب افراد هر دو جنس برای نحوه گذران اوقات آزاد به گونه‌ای که هر نوع سلیقه و علاقه‌ای را تحت پوشش قرار دهد، باعث رشد شخصیت و تکامل فکر و اندیشه افراد می‌شود.

- آگاهی‌دادن به مردم درباره مفهوم و کارکرد اوقات فراغت: تغییر نگرش مردم در این جهت که اوقات آزاد صرفاً استراحت کردن و بدون فعالیت‌بودن نیست. پیامد چنین نگرشی، گاهی به مرز گریز از واقعیات زندگی نیز کشیده می‌شود. حال آنکه اگر

نهی از منکر ضروری است. ۱۳) با توجه به اینکه روزنامه‌ها و مجلات، بیشترین اطلاعات، اخبار و حوادث گوناگون روز جهان را گزارش می‌دهند؛ از این رو اگر با محتوای مناسب، چاپ و با قیمت مناسب‌تری توزیع شوند، می‌توانند از بهترین زمینه‌های برای گذراندن اوقات آزاد باشند. ۱۴) یکی از برنامه‌ها در اوقات فراغت قشر

متولیان آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، صدا و سیما و مطبوعات باید درباره اهمیت و نحوه گذران بهینه آن به قشر جوان، آموزش‌های لازم را ارائه و به ایشان تفهیم کنند که مبادا اوقات فراغت را بیهوده بگذرانند. آنان باید بدانند که مقصود از گذران اوقات آزاد، فقط تفریح نیست و وقتی که یک فرد، فراغت زیادی داشت، دست کم باید قسمتی از آن را نیز برای یادگیری و شکوفایی خلاقیت به کار ببرد. آنان باید بیاموزند که زندگی خود را با تفریحات وقت‌گیر، بی‌ثمر و فسادانگیز تباه نسازند.

۱۱) سازمان‌های مختلفی در زمینه اوقات فراغت دخیل‌اند؛ پس باید بین آنها در امر تدارک برنامه‌ریزی برای غنی‌ساختن اوقات آزاد نوجوانان و جوانان در مناطق مختلف، هماهنگی به عمل آید و تحقق یا تحقق نیافتن برنامه‌ها، ارزیابی شود و برای اصلاح برنامه‌ها اقدامات مناسب صورت پذیرد.

۱۲) از آن رو که پارک‌های شهری هم از اماکن مناسب برای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان به شمار می‌روند، باید این مکان‌ها از زمینه‌های گرایش به انحرافات پاک‌سازی شوند؛ بدین منظور، حضور نیروهای متعهد آشنا به علوم رفتاری و آگاه به مسائل نوجوانان و جوانان برای اجرای فریضه امر به معروف و

متولیان

آموزش و پرورش،

دانشگاه‌ها، صدا و سیما و

مطبوعات باید درباره اهمیت

و نحوه گذران بهینه آن به قشر

جوان، آموزش‌های لازم را ارائه و

به ایشان تفهیم کنند که مبادا

اوقات فراغت را بیهوده

بگذرانند.

بسیاری از خانواده‌ها

توان استفاده از امکانات

عرضه شده همچون

کلاس‌ها و اردوهای مختلف

تفریحی آموزشی را ندارند؛ از این رو

راه کارهای زیر می‌تواند بهره‌وری فرزندان

آنان را از این ایام تا حدودی افزایش دهد:

(۱) امکان معاشرت فرزندان را با دوستان

قابل اعتماد، فراهم سازید. برای اطمینان

بیشتر توصیه می‌شود، به نحوی با خانواده

آنها ارتباطی هر چند اندک برقرار کنید.

(۲) کتاب‌هایی متناسب با علایق آنها تهیه

کنید.

(۳) امکان استفاده از کتابخانه‌ها را برای آنان

فراهم آورید.

(۴) وقت بیشتری را به فرزندان اختصاص

دهید تا در نتیجه ارتباط متقابل، شناخت

متقابل شما از همدیگر نیز توسعه یابد.

(۵) بخشی از کارهای منزل را بنا به «انتخاب

فرزندان» به آنها واگذار کنید.

(۶) امکانات تهیه کارهای دستی ارزان قیمت

را در منزل فراهم آورید و خود نیز راهنمایی

آنان را عهده‌دار شوید.

به طور قطع شما نیز راه کارهای خلاقانه

دیگری را می‌توانید به این فهرست اضافه

کنید.

تعطیلات را بخشی از فرآیند

تربیت بدانیم از این فرصت

باید به صورت برنامه‌ریزی

شده استفاده کنیم. در این

زمینه کمیته‌های فرهنگی، هنری و

همه‌مراکزی که به نحوی در غنی‌ساختن

اوقات فراغت دانش‌آموزان فعال‌اند باید

به شناسایی استعدادها و علایق آنها پرداخته،

برای به حداکثر رساندن استفاده از این ایام

برنامه‌ریزی کنند. به‌ویژه اینکه بسیاری

از دانش‌آموزان، پس از تحصیل با مشکل

گذران اوقات فراغت مواجه می‌شوند؛ زیرا

هیچ برنامه خاص و مشخصی برای این ایام

ندارند.

– نقش والدین: برنامه‌ریزی والدین برای این

ایام باید با مشورت و نظر خود فرزندان

صورت گیرد، نه فقط با اعمال نظر والدین؛

زیرا در غیر این صورت، مهم‌ترین مشخصه

مفهوم اوقات فراغت – نبود الزام – کمرنگ

می‌شود و در نتیجه کارکردهای مطرح‌شده،

جایگاه خود را از دست می‌دهند. آنچه در این

زمینه اهمیت دارد، توجه‌دادن والدین به این

امر است که آنها باید همواره نقش راهنما

داشته، فرزندان را با توجه به علایقشان در

جهت رشد و پرورش استعدادهایشان یاری

کنند.

نقش

والدین: برنامه‌ریزی

والدین برای این ایام باید

با مشورت و نظر خود فرزندان

صورت گیرد، نه فقط با اعمال نظر

والدین؛ زیرا در غیر این صورت،

مهم‌ترین مشخصه مفهوم اوقات

فراغت – نبود الزام – کمرنگ

می‌شود

تعهد برای تغییر سبک زندگی در ۱۱ سال قبل!

متن کامل بیانیه آیت الله فشارکی و ۱۲ نفر از علمای طراز اول

محمدحسین فشارکی فرزند محمدجعفر، عالم و مجتهد اصولی و از علمای بزرگ اصفهان در اواخر عصر قاجاریه و اوایل پهلوی است که در کارنامه سیاسی او مبارزه با استبداد داخلی و استعمار خارجی دیده می شود.

به گزارش رجانیوز، او شاگردی اساتیدی چون محمدباقر نجفی، زین العابدین مازندرانی، حبیب الله رشتی و میرزای شیرازی (صاحب فتوای تنباکو) را در کارنامه داشته است. وی طی یک اقدام بدیع در اواسط جمادی الاول ۱۳۲۴ قمری (تیر ۱۲۸۵ شمسی) و در آستانه مهاجرت علمای تهران به قم که به مهاجرت کبری ۱ معروف شد، به همراهی ۱۳ نفر از علمای طراز اول اصفهان، اعلامیه ای صادر کردند و مواردی را متعهد شدند.

آقا نجفی اصفهانی، حاج آقا نورالله نجفی اصفهانی، آیت الله ابوالقاسم دهکردی، شیخ مرتضی ریزی، میرزا محمدتقی مدرس، سید محمدباقر بروجردی، میرزا محمد مهدی جویبارهای، میرزا ابوالقاسم زنجانی، آقا

۱۳۴

پایش
سبک زندگی

شماره دوم
خردادماه ۱۳۹۳ - شعبان ۱۳۸۵

محمدجواد قزوینی و رکن‌الملک شیرازی از جمله علمایی بودند که همراه با آیت‌الله فشارکی، این اعلامیه را امضا کرده بودند. آن اعلامیه هنوز هم خواندنی است و درس‌های جالبی برای امروز ما دارد. اگر هر کدام از ما متعهد شویم در زندگی شخصی خود به چنین مواردی پای‌بند باشیم، تحول بزرگی در جامعه، ایجاد خواهد شد. متن کامل آن اعلامیه به این شرح است:

این خدام شریعت مطهره با همراهی جناب رکن‌الملک، متعهد و ملتزم شرعی شده‌ایم که مهمما ممکن بعد ذلک تخلف ننماییم، فعلاً ۵ فقره است:

اولاً: قبالجات و احکام شرعیه از شنبه به بعد روی کاغذ ایرانی بدون آهار نوشته شود. اگر بر کاغذهای دیگر نویسند، مهر ننموده و اعتراف نمی‌نویسیم. قباله و حکمی هم که روی کاغذ دیگر نوشته بیآورند و تاریخ آن بعد از این قرارداد باشد، امضا نمی‌نماییم. حرام نیست کاغذ غیر ایرانی و کسی را مانع نمی‌شویم؛ ماها به این روش متعهدیم.

ثانیاً: کفن اموات، اگر غیر از کرباس و پارچه اردستانی یا پارچه‌های دیگر ایرانی باشد، متعهد شده‌ایم بر آن میت، ماها نماز نخوانیم. دیگری را برای اقامه صلوة بر آن میت بخواهند، ماها را معاف دارند.

ثالثاً: ملبوس مردانه جدید، که از این تاریخ به بعد دوخته و پوشیده می‌شود، قرار دادیم مهمما ممکن، هر چه بدلی در ایران یافت می‌شود، لباس خودمان را از آن منسوج نماییم و منسوج غیرایرانی را نپوشیم و احتیاط نمی‌کنیم و حرام نمی‌دانیم لباس‌های غیرایرانی را؛ اما ماها ملتزم شده‌ایم حتی‌المقدور بعد از این تاریخ، ملبوس خود را از منسوج ایرانی بنماییم. تابعین ماها نیز کذلک و متخلف، توقع احترام از ماها نداشته باشد. آنچه از سابق پوشیده و داریم و دوخته، ممنوع نیست استعمال آن.

رابعاً: مهممانی‌ها بعد ذلک ولو اعیانی باشد، چه عامه، چه خاصه، باید مختصر باشد، یک پلو و یک خورش و یک افشیره. اگر زاید بر این کسی تکلف دهد، ماها را به محضر خود وعده نگیرد. خودمان نیز به همین روش،

مهممانی می‌نماییم. هر چه کمتر و مختصرتر از این تکلف کردند، سبب مزید امتنان ماها خواهد بود.

خامساً: اهل وافور را احترام نمی‌کنیم و به منزل او نمی‌رویم؛ زیرا که آیات باهره: «إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ»، «وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ» و حدیث «لاضرر و لاضرار» ضرر مالی و جانی و عمری و نسلی و دینی و عرضی و شغلی آن، محسوس و مسری است و خانواده‌ها و ممالک را به باد داده. بعد از این هر که را فهمیدیم وافوری، به نظر توهین و خفت می‌نگریم.^۲

پی‌نوشت:

۱. مهاجرت کبری: در ادامه نهضت مشروطه، پس از آنکه خواسته‌های علما و مردم درباره تأسیس عدالت‌خانه و اجرای قوانین اسلام و... عملی نشد، علما تصمیم گرفتند که به قم مهاجرت و در حرم حضرت معصومه (س) تحصن کنند.
۲. روزنامه حیل‌المتین کلکته، سال ۱۴، شماره ۲۰۱۹ جمادی الثانی ۱۳۲۴.

آسیب شناسی فراغت زنان ایرانی

درباره گذران اوقات آزاد زنان می توان گفت که از سویی ارزش ها و نگرش های زنان، دگرگون شده و میزان تحصیلات عالی و اشتغال در آنان افزایش یافته و در نتیجه خواهان حقوق و امتیازات بیشتری هستند. از سوی دیگر آنان همچنان به تنهایی، مسئولیت نقش های خانگی را به عهده دارند و نقش های متعددشان، اوقات فراغت آنها را مشروط و محدود می سازد؛ از این روست که زنان همیشه مشغولیت زیادی دارند، خسته اند و برای پرداختن به نیازها و علایق شخصی خویش، وقت کافی ندارند؛ در حالی که توجه به علایق شخصی در انسان، هیجان ایجاد می کند و پرداختن به فعالیت های گوناگون به انسان هدفی والا، دیدی مثبت و احساس امنیت و آرامش می دهد.

هر چه سبک زندگی فرد،

نوگراتر و تحصیلات او بیشتر
بوده، اوقات فراغت هدفمند وی،

- بیشتر بوده و در مقابل، هر چه سن
- فرد و دخالت همسر در گذران اوقات
- فراغت بیشتر بوده، اوقات فراغت
- هدفمند زنان مورد مطالعه،
- کمتر بوده است.

از این گذشته، هر چه سبک زندگی زنان نوگراتر، تقسیم کار خانگی در خانواده آنان مشارکتی‌تر و سن فرد و تحصیلات همسر او بیشتر بوده، اوقات فراغت برون خانگی او نیز بیشتر بوده است. همچنین درصد دخترانی که در اوقات آزاد خود به ورزش می‌پردازند، از پسران کمتر است. برای این امر می‌توان

دلایل زیر را برشمرد:

- فقدان فعالیت‌های بدنی در والدین، به‌ویژه مادران که نقش الگو را برای دختران ایفا می‌کنند؛
- معاشرت با همسالانی که تمایلی به ورزش و فعالیت بدنی ندارند؛
- ترس از تمسخر دیگران؛
- تجربه‌های بد گذشته.

از طرف دیگر موضوع نگران‌کننده‌تر، این است که دختران، بیشتر از پسران به وضعیت ظاهری خود حساسیت نشان می‌دهند و به این دلیل، بیشتر به رژیم‌های غذایی سرسختانه روی می‌آورند و به دلیل اینکه در این دوره از زندگی در حال رشد هستند، به کاربردن این رژیم‌های غذایی، باعث ایجاد کمبود مواد ضروری در بدن، و عواقبی مانند پوکی استخوان، ضعف قوای دفاعی بدن، ضعف عضلانی، ریزش مو و دیگر مشکلات می‌شود.

به نظر می‌رسد حتی در روزهای تعطیل و زمان فراغت خانواده نیز، زنان غالباً نقش هماهنگ‌کننده را به عهده می‌گیرند تا دیگران از اوقات آزادشان لذت ببرند. اصولاً فراغت برای زنان، فعالیتی پنهان و مخفی و یا آمیخته با سایر فعالیت‌ها است.

بر اساس یافته‌های تحقیق که در سال ۵۸۳۱ درباره

گروهی از زنان متأهل در شهر ارومیه انجام گرفت، اوقات فراغت

زنان مورد مطالعه، از نحوه تقسیم کار در خانه، ارزش‌ها و نگرش‌ها، گرایش مذهبی، تعداد فرزندان خردسال، اشتغال و پنداشت آنان از خودشان تأثیر می‌پذیرد؛ یعنی هر چه تقسیم کار خانگی و ارزش‌ها و نگرش‌های زنان مورد مطالعه، سنت‌گراتر، گرایش مذهبی بالاتر، تعداد فرزندان خردسال آنان بیشتر بوده میزان اوقات فراغت آنان کمتر بوده است.

همچنین گذران هدفمند اوقات آزاد با سبک زندگی و تحصیلات فرد، رابطه مستقیم و با دخالت همسر و سن فرد، رابطه معکوس دارد؛ یعنی هر چه سبک زندگی فرد، نوگراتر و تحصیلات او بیشتر بوده، اوقات فراغت هدفمند وی، بیشتر بوده و در مقابل، هر چه سن فرد و دخالت همسر در گذران اوقات فراغت بیشتر بوده، اوقات فراغت هدفمند زنان مورد مطالعه، کمتر بوده است.

آسیب شناسی فراغت کودکان و نوجوانان

۱۲۸

پایش
سیک زندگی

شماره دوم
خردادماه ۱۳۹۳ - شعبان ۱۳۹۵

بسیاری
از والدین، اسباب‌بازی‌ها
و فعالیت‌های مناسب برای
گروه‌های سنی مختلف کودکان
و نوجوانان را نمی‌شناسند. این امر
سبب افزایش بازی‌ها و اسباب‌بازی‌های
خشونت‌آمیز، نامناسب با سن و توان
کودک و رقابت‌های ناسالم در بین
کودکان می‌شود؛ در نتیجه به
رشد و سلامت آنها آسیب
وارد می‌آورد.

و چه در مراکز آموزشی از مشکلات
موجود است. بر اساس بررسی‌ها،
کودکان و نوجوانان ایرانی، بیشترین
زمان اوقات آزاد خود را به تماشای
برنامه‌های تلویزیونی می‌گذرانند؛ علاوه
بر آنکه محتوای بسیاری از این برنامه‌ها

برای کودکان و نوجوانان مناسب نیست. اصولاً دیدن
این برنامه‌ها مانع رشد خلاقیت و فعالیت‌های بدنی
آنها می‌شود. تنوع برنامه‌های اوقات فراغت با
توجه به تفاوت‌های کودکان و نوجوانان، سبب بروز
توانمندی‌های گوناگون آنان شده، رشد همه‌جانبه آنها
را فراهم می‌آورد.

● بسیاری از والدین، اسباب‌بازی‌ها و فعالیت‌های
مناسب برای گروه‌های سنی مختلف کودکان و
نوجوانان را نمی‌شناسند. این امر سبب افزایش بازی‌ها
و اسباب‌بازی‌های خشونت‌آمیز، نامناسب با سن و توان
کودک و رقابت‌های ناسالم در بین کودکان می‌شود؛ در
نتیجه به رشد و سلامت آنها آسیب وارد می‌آورد.

با توجه به امکانات محدود در ارتباط با آموزش
خانواده‌ها، این وظیفه بر عهده مراکز آموزشی از مهد
کودک تا دبیرستان است که کودکان، والدین آنها را
با فعالیت‌های مناسب با اوقات فراغت آشنا سازند.
همچنین پدر و مادر و مربیان، الگوهای اصلی کودکان و
نوجوانان در زمینه گذران مناسب اوقات فراغت هستند.
اگر آنها در خانواده و مراکز آموزشی، فعالیت‌های
مناسبی برای اوقات فراغت داشته باشند، کودکان و
نوجوانان نیز می‌آموزند اوقات آزاد خود را به بهترین
وجه و با فعالیت‌های مناسب بگذرانند.

مفهوم اوقات آزاد هنوز برای بسیاری
از والدین و مربیان کشور ما روشن
نیست. اغلب والدین به جای در نظر
گرفتن علایق کودکان، خواست‌های
خود را در نظر می‌گیرند و حتی گاهی
والدین، آرزوهای تحقق‌نیافته دوران کودکی

خود را، فعالیت‌هایی مناسب می‌دانند و به آنها پیشنهاد
و بلکه تحمیل می‌کنند. این امر کاملاً بر خلاف مفهوم
اوقات فراغت است که به انجام فعالیت‌های مورد علاقه
کودکان تأکید دارد.

برخی از والدین، اوقات فراغت را برای کودکانی که
به مدرسه می‌روند، نوعی وقت‌گذرانی و مانعی برای
درس‌خواندن به حساب می‌آورند و به‌ویژه در مواقع
امتحان از هر فعالیتی منع می‌کنند؛ در حالی که
خستگی ناشی از این روش، یادگیری آنان را کاهش
می‌دهد. درباره کودکان خردسال در مهدهای کودک،
برخی از مربیان به بهانه عقب‌ماندن (آموزش) کودکان،
مانع پرداختن به فعالیت‌های آزاد و خلاق آنها می-
شوند؛ در نتیجه، دلزدگی از محیط‌های آموزشی را از
سال‌های اولیه کودکی در بین کودکان رایج می‌سازند.
مشکلات مالی بعضی از خانواده‌ها و امکانات محدود
مراکز آموزشی (مهدهای کودک و مدارس) و نیز شهری
در زمینه گذران مناسب اوقات فراغت، شرایط نامناسبی
را برای کودکان و نوجوانان در راه گذران اوقات فراغت
ایجاد کرده است؛ به طور کلی می‌توان علل زیر را
از مهم‌ترین عوامل برای گذران نامناسب اوقات فراغت
کودکان و نوجوانان ایرانی بیان کرد:

● متنوع نبودن فعالیت‌های اوقات آزاد چه در خانواده

کم‌خوانی (فرهنگ ضعیف مطالعه)

است. وقتی مردم، اهل مطالعه و کتابخوانی نباشند، طبیعتاً سعی می‌کنند، نیازهای اطلاعاتی خود را از طریق نقل‌های دیگران بشنوند، و این نقل‌ها عموماً حتی در شکل طبیعی خود، وقتی چند دست می‌چرخند، با آنچه در ابتدا گفته شده است، تفاوت‌های فاحش دارند. این مسأله سبب می‌شود که اطلاعات ناقص و نادرست در میان مردم رواج پیدا کند و در نتیجه، جهل مرکبی در میان مردم شایع شود که به مراتب، خطر آن از جهل محض، بیشتر است.

هر چند مثل خیلی دیگر از مسائل، اطلاعات و آمار دقیقی از سرانته مطالعه و کتابخوانی در کشور را در دست نداریم در عین حال، برآیند اطلاعاتی که گاه و بیگاه از زبان مسئولان مربوط شنیده می‌شود، وضعیت خوبی را ترسیم نمی‌کند. مشاور معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی، در شهریور ۱۳۹۰، در مصاحبه با خبرگزاری کتاب، ایسنا ضمن ابراز خرسندی از افزایش میزان مطالعه مفید در کشور گفت: در حال حاضر «میزان مطالعه مفید در جهان ۴۵ دقیقه است و این در حالی است که در ایران، این آمار ۲۰ دقیقه است!» یعنی به رغم

دانسته می‌شود که طلب علم، وظیفه‌ای است که مکان خاصی نمی‌شناسد و احادیثی مانند «**الْحِكْمَةُ ضَالَةٌ الْمُؤْمِنِ فَخُذِ الْحِكْمَةَ وَ لَوْ مِنْ أَهْلِ النَّفَاقِ**»^۵ حکمت، گمشده مؤمن است پس آن را فراگیرید هر چند در دست منافق باشد» محدودیت از حیث معلّم را نفی می‌کند.^۶

البته در جایی که انسان در درستی یک مطلب، تردید دارد و خودش نیز توانایی تشخیص حق و باطل را ندارد، به حکم عقل سلیم، نباید سخن هر استاد و معلمی را بپذیرد. در این موارد باید دقت کند که تحت تأثیر و تلقین چه افرادی است.

برای هر کسی که اندک آشنایی با اسلام و سایر ادیان داشته باشد، روشن است که تأکیدی که اسلام بر مطالعه و دانش‌اندوزی دارد، در هیچ‌یک از ادیان دیگر وجود ندارد؛ اما متأسفانه با همه

این باورها و همه این سفارش‌ها سبب کتاب و کتابخوانی در فرهنگ عمومی ما، بسیار سبک و خالی است. در مقابل، فرهنگ شفاهی و غیر مکتوب در میان ما رواج فراوانی دارد؛ از پیامدهای بد چنین فرهنگ نادرستی، رواج فرهنگ شایعه‌سازی و شایعه‌پذیری

اهمیت دانش‌اندوزی و کتابخوانی، از دیدگاه اسلام، به قدری روشن است که به توضیح، نیازی ندارد. نخستین آیتی که بر پیامبر اکرم (ص) نازل شد، بهترین دلیل بر جایگاه ویژه تعلیم و تعلم در اسلام است:

«**أَفْرَأُ يَا سَمِرُ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ؛ أَفْرَأُ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ؛ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ؛ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ**»^۱ بخوان به نام پروردگارت که (جهان را) آفرید. (همان کس که) انسان را از خون بسته‌ای خلق کرد. بخوان که پروردگارت (از همه) بزرگوارتر است، همان کسی که به وسیله قلم تعلیم کرد، و به او آنچه را نمی‌دانست یاد داد.»

ضرورت فراگیری دانش از دیدگاه اسلام، ضرورتی مطلق است و قید افرادی، زمانی، مکانی و... ندارد. رسول اعظم (ص) فرمود: «**طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ**»^۲ علم‌آموزی بر هر مسلمانی واجب است.» این حدیث، اختصاص تحصیل علم به طبقه، صنف یا جنس خاصی را رد کرده، آن را از واجبات عمومی همه مسلمان‌ها برمی‌شمارد. همچنین حدیث «**أَطْلُبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ إِلَى اللَّحْدِ**»^۳ زگواره تا گور دانش بجوی، محدودیت زمانی را برای تحصیل علم از میان برمی‌دارد. بر اساس حدیث «**أَطْلَبُوا الْعِلْمَ وَ لَوْ بِالصَّيْنِ**»^۴ دانش را بیاموزید هر چند که در چین باشد»

- **سبب کتاب و کتابخوانی**
- **در فرهنگ عمومی ما، بسیار سبک و خالی است. در مقابل، فرهنگ شفاهی و غیر مکتوب در میان ما رواج فراوانی دارد؛ از پیامدهای بد چنین فرهنگ نادرستی، رواج فرهنگ شایعه‌سازی و شایعه‌پذیری است.**

افزایشی که ما در این عرصه داشته‌ایم، هنوز هم با میانگین جهانی، خیلی فاصله داریم! وزیر ارشاد در ۲۹ تیرماه سال ۹۰ در گفتگوی ویژه خبری شبکه دو سیمای جمهوری اسلامی اعلام کرد، سرانه غیرتکلیفی مطالعه در ایران ۱۸ دقیقه است که به اضافه ۱۲ دقیقه مطالعه دعا و قرآن؛ و حدود ۴۵ دقیقه نیز روزنامه‌ها و سایت‌های خبری در مجموع ۷۵ دقیقه می‌شود. همین آمار را دبیر کل نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در بهمن ماه ۱۳۹۱ چنین بیان کرد که بررسی‌های دقیق ما نشان می‌دهد سرانه مطالعه روزانه در کشور ما ۷۵ دقیقه و ۳۴ ثانیه است که از این رقم ۱۵ دقیقه و ۱۷ ثانیه مربوط به کتاب، ۲۵ دقیقه و ۳۵ ثانیه مربوط به قرآن و ادعیه، ۳۲ دقیقه و ۳۶ ثانیه مربوط به مطالعه روزنامه و ۵ دقیقه و ۴۶ ثانیه مربوط به نشریه است.^۷

پی‌نوشت:

۱. علق / ۱-۵.
۲. الکافی، ج ۱، ص ۳۰.
۳. نهج الفصاحه، ص ۲۱۸.
۴. بحار الانوار، ج ۱، ص ۱۸۰، باب ۱، حدیث ۶۵.
۵. همان، ج ۲، ص ۹۹، باب ۱۴، حدیث ۵۷.
۶. رک: مرتضی مطهری، ده گفتار، فریضه علم، ص ۱۶۳.
۷. احمدحسین شریفی، سبک زندگی اسلامی ایرانی، تهران، آفتاب توسعه، ۱۳۹۲، ص ۱۵۸-۱۶۰.

پژوهش‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مرکز چاپ و انتشارات

فراغت مجازی

ادارات مجازی، شرکت‌های مجازی، پول مجازی، خدمات مجازی و مهم‌تر از همه، فراغت مجازی تحت تأثیر قرار داده است.

اینترنت مشخص‌ترین نماد این عصر است، که اساسی‌ترین سهم را در فراغت مجازی دارد. ترکیب رایانه با شبکه جهانی، چهره جدیدی از حیات را شکل داده و زندگی فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده است. این تغییرات تا بدان پایه، بنیادی است که باید گفت: «جامعه جویای اوقات آزاد» جدیدی در حال تکوین است. رهایی شخص از تعهدات شغلی، اقتصادی و وظایف شخصی، خانوادگی و اجتماعی با استفاده از فضای مجازی، فراغت مجازی را می‌سازد.

بر اساس آمارهای سایت یاهو در سراسر جهان طی ۲۴ ساعت، چهار هزار میلیارد پیام مبادله می‌شود. در این میان، جوانان ایرانی بیش از چهار میلیارد تومان در سال صرف «چت» می‌کنند که این خود گویای دلمشغولی کاربران اینترنتی است که ساعت‌های زیادی را در اتاق‌های مجازی ارتباط (چت روم) می‌گذرانند و در جست‌وجوی یک همراه یا دوست هستند. تاریخچه این‌گونه ارتباط (چت) به تاریخچه اینترنت برمی‌گردد؛ اولین باری که اینترنت وصل شد ارتباطات از طریق نوشتاری بین دو رایانه بود و بعدها به مرور زمان متوجه شدند که این ارتباط نوشتاری از طریق رایانه‌ها می‌تواند مزایای بیشتری هم داشته باشد؛ یعنی ارتباط خصوصی‌تر میان دو نفر؛ از این‌رو اتاق‌های

رشد فناوری اطلاعات و ظهور عصر مجازی به‌منزله یک پدیده قدرتمند، تغییرات گسترده‌ای در جنبه‌های مختلف زندگی به وجود آورده و فرصت‌های نامحدودی برای بشر فراهم ساخته است. تحولات شگفت‌آوری که هر لحظه در جهان کنونی به وقوع می‌پیوندد، سبب بروز تغییراتی همه‌جانبه در عرصه فعالیت‌های جوامع بشری شده است. عصر مجازی، همه افراد را در هر زمان و هر جای کره زمین در زمینه‌های اقتصاد مجازی، تجارت مجازی، بانکداری مجازی، آموزش مجازی،

مجازی یا همان چترومها ایجاد شد که بدون حضور فیزیکی بسیاری از امور را از طریق نوشتار نرم‌افزاری انجام میدادند که بعدها صور مختلف ارتباط (چت) از قبیل ارتباط نوشتاری، شنیداری و دیداری یا تصویری پدید آمد. یکی از اموری که اکنون در استفاده از این گونه ارتباط (چت) رایج شده است، ازدواج‌های اینترنتی است.

از سوی دیگر اینترنت، امکانات دیگری از قبیل امکان سفرهای مجازی را فراهم آورده است. به همان اندازه‌ای که اینترنت، اطلاعات لازم را برای گردشگری به دست می‌دهد و از راه تبلیغ، آگهی و اطلاع‌رسانی‌های دیگر به ذائقه گردشگری شکل می‌دهد، امکان گردشگری و سفر مجازی را نیز فراهم می‌کند. برای کسانی که امکان سفر به خارج را ندارند، سر زدن به سایت‌های اینترنتی گردشگری، خالی از لطف نیست و دست کم به وسیله اینترنت می‌توان، بخشی از اهداف گردشگری از جمله لذت بصری، افزایش معلومات و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف را فراهم ساخت.

برای این کار حتی می‌توان به موزه‌های مهم (در پاریس) - که به نام موزه اینترنتی در سایت‌های

مشهور موجود است - سفر کرد. این موزه ۱۰

میلیون مورد دیدنی دارد که مشهورترین

نقاشی‌های دنیا را در خود جای داده است،

یا آنکه می‌توان به موزه لوور سر زد.

این موزه هم ۶۵ گالری برگزیده دارد. یک

گردشگر دیجیتال می‌تواند ده تور مجازی در

سایت «میراث فرهنگی» یونسکو انتخاب کند و

از آن لذت ببرد.

تردیدی نیست که این امکانات گردشگری مجازی به کار

گردشگری متعارف هم می‌آیند. البته بعضی از گردشگران، غیرمترقبه‌بودن اماکن سیاحتی را دوست دارند؛ اما بعضی گردشگران ترجیح می‌دهند قبل از سفر همه چیز را درباره سفر بدانند؛ چون به اعتقاد آن‌ها از دست دادن

دیدار از یک مکان دینی، جبران‌پذیر نیست. تصورش را بکنید کسی از خارج به اصفهان سفر کند، اما چهلستون یا منارجنبان را نبیند و بعد که باز می‌شود به وی گفته شود که لذت دیدن این مکان‌های دیدنی را از دست داده است.

گسترش و توسعهٔ اعجاب‌انگیز فراغت مجازی به ۵ علت

در عرصه‌های مختلف نفوذ کرده و با اقبال کاربران

روبه‌رو شده است: کاهش زمان انجام کار با

ارائهٔ خدمات کافی، کاهش چشمگیر هزینه،

افزایش کیفیت ارائهٔ خدمات، تنوع خدمات و

آزادی عمل فارغ از نظارت.

علاوه بر آنچه از فراغت مجازی گفته شد،

سایت‌های اینترنتی در عرصه‌های دیگری

چون پژوهش و کاوش علمی و آفرینش هنری

نیز سهم بسزایی دارند و منجر به تولید و

بازتولید کنجکاو، بروز خلاقیت، فناوری و

کشف راه‌حل‌ها و معماها می‌شوند. بسیاری

از این سایت‌های اینترنتی، فوق‌العاده جذاب و مهیج‌اند و کاربران

را ساعت‌ها سرگرم می‌کنند و ضمن آنکه به نیازهای مختلف

آنان پاسخ می‌گویند، کاربران اینترنتی که با انگیزهٔ پژوهش و

کاوش علمی وارد فضا‌های مجازی می‌شوند می‌توانند به سهولت

به آخرین نتایج و عنوان‌های پژوهش‌های انجام‌شده، آخرین

کتاب‌های چاپ شده و حتی کتابخانه‌های مجازی راه پیدا کنند و

از آن‌ها بهره‌مند شوند.

توان استفاده از این امکانات را فضای مجازی در اختیار کاربران می‌گذارد و به

آن‌ها بیش از آنچه در عالم واقع با آن مواجه بوده‌اند خدمات ارائه می‌دهد؛

مثلاً درباره آفرینش‌های هنری، کسانی که در عالم واقعیت قادر به ترسیم

نقاشی نیستند و یا نمی‌توانند با خط زیبا بنویسند، در عالم مجازی، این

به همان اندازه‌ای که
اینترنت، اطلاعات لازم را برای
گردشگری به دست می‌دهد و از
راه تبلیغ، آگهی و اطلاع‌رسانی‌های
دیگر به ذائقه گردشگری شکل
می‌دهد، امکان گردشگری و سفر
مجازی را نیز فراهم می‌کند.

بر اساس آمارهای

سایت یاهو در سراسر جهان

طی ۲۴ ساعت، چهار هزار میلیارد

پیام مبادله می‌شود. در این میان،

جوانان ایرانی بیش از چهار میلیارد

تومان در سال صرف «چت»

می‌کنند

در جهان مجازی اینترنت، هیچ‌کس بدن واقعی خود را به همراه ندارد و به همین ترتیب نیز زندگی مجازی، تابع روابط متفاوتی از قدرت است، قدرتی که آن نیز مجازی است و در فضا و سرزمینی مجازی در جریان است. برای درک مسأله طرح‌شده، مثال ساده‌ای مطرح می‌شود. در فضای فرمانیک، شاهد افرادی هستیم که آن‌ها را نفوذگر (هکر) می‌نامند. تحقیقات، ثابت کرده که اینها از نظر اجتماعی معمولاً بسیار محروم‌اند و رایانه‌های قوی ندارند؛ اما در عوض، دانشی عظیم درباره رایانه، فضای فرمانیک و تلفن دارند که با استفاده از دانش خود موفق به نفوذ در شبکه‌های فرمانیک می‌شوند تا قدرت خود را بر آن‌ها اعمال کنند و به این ترتیب، نظم قدرت اجتماعی واقعی را در فضای مجازی بر هم زنند؛ به عبارت ساده‌تر، فردی با قدرت بسیار محدود اجتماعی (معمولاً فرزندان اقشار نسبتاً پایین جامعه) در فضای مجازی به درجه‌ای از قدرت می‌رسد که می‌تواند کارکرد شبکه‌های قدرتمند مجازی را کاملاً مختل کند.

او معتقد است که فرد در فضای مجازی و درباره اجتماع مجازی شکل

امکان برایشان فراهم می‌شود. آنان نیز قادر خواهند بود که به نقاشی و خط زیبایی که می‌خواهند دست پیدا کنند.

قدرت فراغت مجازی

تیم جوردن استادیار دانشگاه جنوبی لندن در کتابی به نام قدرت سایبرنتیک به مسأله قدرت در اینترنت می‌پردازد. وی با استفاده از نظریه‌های ویبر و فوکو بین قدرت واقعی و مجازی، تفکیک قائل می‌شود. جوردن معتقد است «مجاز» عمده‌ترین مشخصه فضای فرمانیک (سایبرنتیک) است. به نظر او قدرت مجازی دارای مفهوم وسیعی است. در این باره، او اخلاص گران را مثال می‌زند که معمولاً از طبقات محروم اجتماع‌اند؛ اما به علت برخورداری از دانش رایانه، فضای فرمانیک و تلفن می‌توانند در فضای مجازی به درجه‌ای از قدرت برسند که کارکرد شبکه‌های عظیم و قدرتمند فضاهای مجازی اجتماعی را کاملاً مختل کنند. او نتیجه می‌گیرد که در فضای فرمانیک، ساختار قدرت، غیرهرمی است و با ساختار قدرت در فضای واقعی تفاوت کلی دارد.

الکترونیکی برخورداریم که افراد با عدد یا حروف، خود را معرفی می‌کنند. همهٔ اینها نشان‌دهندهٔ این نکته است که به هر دلیلی نمی‌خواهیم هویتمان فاش شود. نداشتن صراحت گفتاری و کلامی، پنهان‌کاری و بی‌اعتمادی به یکدیگر به راحتی در ارتباط‌های اینترنتی بروز کرده است. این نداشتن صراحت و بازی پنهان روحیهٔ ایرانی، ممکن است حتی امکان واقعی‌ترین ارتباط‌های افراد را به ارتباط دو صفحهٔ نمایش رایانه‌ای بکشاند. شاید ارتباط مجازی، راحت‌ترین و جدیدترین نقابی است که چهرهٔ واقعی افراد را پنهان می‌کند و به همین دلیل با اقبال فراوان ایرانی‌ها مواجه شده است.^۳

پی‌نوشت:

۱. الهام رحمت‌آبادی، جامعهٔ نو، فضاهای مجازی و فراغت، مجله جستارهای شهرسازی، شماره دهم و یازدهم، پاییز و زمستان ۸۳.
۲. تژامیر فخرایی، «قدرت سایبرنتیک»، کتاب ماه علوم اجتماعی، سال چهارم، شماره یکم، ۱۳۷۹، ص ۴۰.
۳. برگرفته از روزنامهٔ ایران، سال دهم، شماره ۲۹۵۴، ص ۶۷، آبان ۱۳۸۳.

دهندهٔ آن می‌تواند با «انگارهای» متفاوت از «واقعیت» خود حرکت کند؛ به این ترتیب هویت فرد مجازی، متفاوت از هویت فرد واقعی می‌شود. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که هویت و ساختار هرم‌گونهٔ قدرت در فضای فرمانیک می‌تواند با واقعیت تفاوت داشته باشد.^۲

البته اینترنت (فراغت مجازی) در جامعهٔ ایرانی تا حدی کارکرد رندانه‌تری داشته است. رندانه از این نظر که به صورت ناخودآگاه به معرفی لایه‌های پنهان شخصیتی انسان ایرانی پرداخته است. همان چیزی که یک جامعه‌شناس آن را به ریشه‌های تاریخی انسان‌ها ربط می‌دهد. ایران چهار راه هجوم تاریخی بوده است. سرکوب‌های تاریخی و مشکلات روحی و درد دل‌هایمان را در نوعی از موسیقی می‌بینیم که ۹۰ درصد آن حزن‌انگیز است. همهٔ اینها یک روحیهٔ بیگانه‌ستیزی و اعتماد نداشتن به بیگانگان را به وجود آورده است که بین خودمان هم هست.

درصد بسیار بالایی از ارتباطات مجازی را ایرانی‌ها انجام می‌دهند. در همهٔ این ارتباطات، بی‌اعتمادی وجود دارد. تا به حال چقدر به نشانی‌های پست

بفرمایید یک بیلارد مختلط!

پروژه پیشگاه علوم انسانی
پرتال جامع

۱۴۶

پایش
سبک زندگی

شماره دوم
خردادماه ۱۳۹۳ - شعبان ۱۳۹۵

مدتی است که باشگاه‌های مختلط بیلیارد در هجوم دختران و پسران جوانی که شوخی‌های بی پروا و روابط نامناسب را چاشنی بازی خود کرده‌اند، در جای جای تهران فعال‌اند. این در حالی است که نهادهای نظارتی، هیچ موضعی در برابر فعالیت غیر عرفی این امکان اتخاذ نکرده‌اند.

اینجا تهران است باشگاه بیلیارد مختلط!

سالن‌هایی با دیوارپوش‌های قرمز رنگ، میزهای قهوه‌ای مستطیلی و دختران و پسرانی با ظواهر آنچنانی که دود سیگارهایشان فضای را مه‌آلود کرده است در کنار صدای قهقهه خنده‌ای که بر غبار فضای سالن می‌افزاید، چنین توصیفاتی شاید شما را به یاد یکی از کلوپ‌ها یا باشگاه‌های شبانه کشورهای غربی بیندازد؛ اما اینجا نه کلوپ است و نه کشور غربی، اینجا تهران است، باشگاه مختلط بیلیارد!

بیلیارد به شرط اختلاط

«علی. ک» مدتی است که با باشگاه‌های بیلیارد مختلط آشنا

شده است. او درباره این آشنایی می‌گوید: «راستش را بخواهید من زیاد اهل ورزش نبودم تا اینکه مدتی پیش، یکی از دوستانم گفت که باشگاه‌هایی در همین محل خودمان است که در آن دختران و پسران در کنار هم می‌توانند بیلیارد، بازی کنند. ابتدا خودم هم باورم نمی‌شد تا اینکه با پای خودم به باشگاه آمدم و به چشم دیدم که در شهر خودمان هم، چنین محل‌هایی برای ورزش‌های مختلط دختر و پسر وجود دارد و این بهانه‌ای شد برای اینکه من به ورزش بیلیارد روی بیاورم!»

مراجعان باشگاه‌های مختلط به دنبال حواشی هستند تا خود ورزش!

«مانی. ف» که سال‌ها سابقه بازی بیلیارد را داشته است، درباره ماجرای باشگاه‌های بیلیاردی که پذیرش مختلط دارند به «تبیان» می‌گوید: «من سال‌های سال است که در زمینه ورزش بیلیارد فعالیت می‌کنم و ورزش تخصصی‌ام بیلیارد است؛ اما در تمام این سال‌ها گذرم به باشگاه‌های مختلط بیلیارد نیفتاده بود تا چند هفته پیش که به پیشنهاد یکی از دوستان به یکی از این باشگاه‌های مختلط - که در غرب تهران واقع شده بود - رفتم و در کمال تعجب دیدم که دختران و پسران بدون کوچک‌ترین محدودیتی در کنار یکدیگر بیلیارد بازی می‌کنند.»

پس از مدتی متوجه شدم که در باشگاه‌های بیلیارد بر خلاف سایر باشگاه‌ها دختر و پسر می‌توانند در کنار یکدیگر به بازی بیلیارد بپردازد. از آنجایی که دختران و پسران حاضر، با یکدیگر روابط بی حد و مرز داشتند، تحمل فضا برایم بسیار دشوار شد و پس از مدت زمان کوتاهی از دوستم خواستم که به سرعت این مکان را ترک کنیم.»

وی ادامه می‌دهد: «یکی از مشخصات کسانی که پایه ثابت این باشگاه‌های مختلط بیلیارد هستند، این است که این افراد، تبحر چندانی در بازی بیلیارد ندارند و بیشتر به دلیل حواشی باشگاه‌های بیلیارد مختلط، قدم به این باشگاه‌ها می‌گذارند، تا در این میان به قول معروف با یک تیر دو نشان بزنند و هم ورزشی را تجربه کرده باشند و هم بتوانند در محیطی بی‌بندوبار با جنس مخالف معاشرت کنند.»

مدتی

است که باشگاه‌های

مختلط بیلیارد در هجوم

دختران و پسران جوانی که

شوخی‌های بی پروا و روابط نامناسب را

چاشنی بازی خود کرده‌اند، در جای جای

تهران فعال‌اند. این در حالی است که

نهادهای نظارتی، هیچ موضعی در

برابر فعالیت غیر عرفی این

امکان اتخاذ نکرده‌اند.

باشگاه بیلارد، مکانی برای روابط بی‌دوبار!

«آرمان. ص» هم از دیگر مراجعان باشگاه‌های مختلط بیلارد است. وی درباره عملکرد این باشگاه‌ها می‌گوید: «یکی از خصوصیات باشگاه‌های مختلط بیلارد، این است که گروه‌های دوستی، متشکل از دختران و پسران در این محیط راحت‌تر می‌توانند با هم معاشرت کنند و در این بین، مسائلی مانند گشت ارشاد و سایر محدودیت‌هایی سطح شهر در این محیط‌ها دیده نمی‌شود»

مختلط بیلارد، این است که گروه‌های دوستی، متشکل از دختران و پسران در این محیط راحت‌تر می‌توانند با هم معاشرت کنند و در این بین، مسائلی مانند گشت ارشاد و سایر محدودیت‌هایی سطح شهر در این باشگاه‌های دیده نمی‌شود و شاید یکی از دلایل اقبال جوانان به این باشگاه‌های همین آزادی‌های بی‌حدومرز باشد.»

وی ادامه می‌دهد: «حتی در ساعات شب، مدیر باشگاه، درب‌های ورودی را می‌بندند تا دختران و پسران بتوانند با راحتی بیشتری بتوانند در کنار یکدیگر بیلارد بازی کنند.»

محیط باشگاه‌های مختلط بیلارد، در شأن خانم‌ها نیست!

«نازنین. ل» با اشاره به اینکه تنها یک‌بار، تجربه حضور در باشگاه بیلارد را داشته است، می‌گوید: چند وقت پیش، یکی از دوستان به من پیشنهاد داد که به باشگاه بیلارد برویم و من پذیرفتم. پس از ورود به باشگاه بود که احساس کردم به دنیای دیگری وارد شده‌ام، نور پایین دالان‌ها و سالن‌های باشگاه در کنار مه‌دود سیگار حاضرند، تصویری غریبی را در باشگاه ایجاد کرده بود.

«یکی

از خصوصیات

باشگاه‌های مختلط بیلارد، این

است که گروه‌های دوستی، متشکل

از دختران و پسران در این محیط

راحت‌تر می‌توانند با هم معاشرت کنند

و در این بین، مسائلی مانند گشت

ارشاد و سایر محدودیت‌هایی سطح

شهر در این محیط‌ها دیده

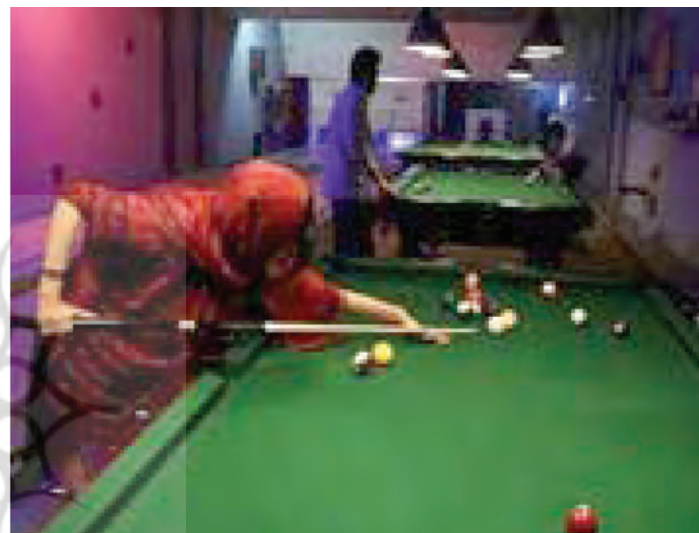
نمی‌شود

وی ادامه می‌دهد: «پس از مدتی متوجه شدم که در باشگاه‌های بیلارد بر خلاف سایر باشگاه‌ها دختر و پسر می‌توانند در کنار یکدیگر به بازی بیلارد بپردازد و از آنجایی که دختران و پسران حاضر روابط بی‌حد و مرز با یکدیگر داشتند تحمل فضا برای من بسیار دشوار شد و پس از مدت زمان کوتاهی از دوستم خواستم که به‌سرعت این مکان را ترک کنیم.»

نازنین ادامه می‌دهد: «به نظر من، چنین محیط‌هایی که اختلاط دختر و پسر به سمت گناه نزدیک می‌شود، جای مناسبی برای حضور دختران نیست و به همین دلیل آن روز، اولین و آخرین تجربه حضور من در باشگاه بیلارد بود.»

باشگاه‌هایی که جایی برای خانواده‌ها ندارد!

«فرهاد. م» که یکی از مراجعان همیشگی آخر هفته‌های باشگاه‌های بیلارد است، با اشاره به جو این محیط‌ها می‌گوید: «به نظر من، جو باشگاه‌های مختلط بیلارد برای من و دوستانم که به صورت مجردی در چنین محیطی، حضور پیدا می‌کنیم، تا آخر هفته خوشی را تجربه کنیم مناسب است؛ اما خود من هرگز حاضر نمی‌شوم با خانواده‌ام به این محیط بیایم؛ چون به نظر من، چنین محیطی، مناسب حضور خانواده‌ها نیست. راستش را بخواهید من زیاد اهل ورزش نبودم تا اینکه مدتی پیش،

محلله‌های اصلی شهر می‌توان رد پای باشگاه بلیارد مختلط را پیدا کرد. سالن بلیارد مختلط، بسیاری را اهل ورزش کرده است!

لزوم نظارت بر فعالیت باشگاه‌های بلیارد

با توجه به اختلاطی که این روزها در برخی از سالن‌های بلیارد، سایه انداخته است و پیامدهایی که این روند می‌تواند برای خانواده‌ها در پی داشته باشد، لزوم نظارت بر چنین محیط‌هایی بیش از پیش رخ نموده است تا با کنترل چنین باشگاه‌هایی، از این پس، مردم با ورود به باشگاه‌های مختلط بلیارد، فکر نکنند که به لاس و گاس قدم گذاشته‌اند!

یکی از دوستانم گفت که باشگاه‌هایی در همین محل خودمان است که در آن دختران و پسران در کنار هم می‌توانند بلیارد بازی کنند، ابتدا خودم هم باورم نمی‌شد تا اینکه با پای خودم به باشگاه آمدم و به چشم دیدم که در شهر خودمان هم، چنین محل‌هایی برای ورزش‌های مختلط دختر و پسر وجود دارد و این بهانه‌ای شد برای آنکه من به ورزش بلیارد روی بیاورم!

روند رو به رشد باشگاه‌های بلیارد مختلط

احمدی، مدیر یکی از باشگاه‌های بلیارد با اشاره به اینکه تعداد باشگاه‌های مختلط، روند رو به رشدی دارد، اظهار می‌کند: زمانی باشگاه‌های مختلط شهر تهران، یکی دو تا بیشتر نبود؛ اما این روزها تعداد این باشگاه‌ها افزایش پیدا کرده است. دیگر در بیشتر